

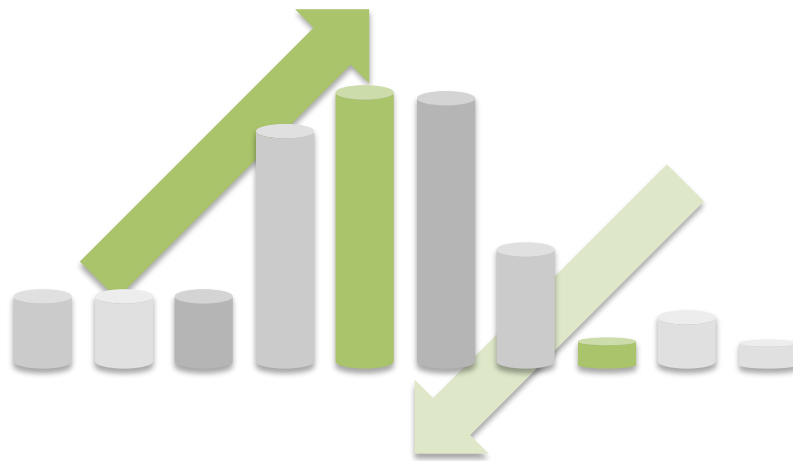
Programación didáctica

Economía

Curso 2022-2023

Grupo: 4º da ESO

Docente: Sergio López Vázquez

Índice

1. Introducción	4
2. Xustificación	5
3. Datos do departamento	7
4. Contextualización	7
a) Contexto	7
b) Centro	8
c) Aula	9
5. Metodoloxía	9
a) Características psicoevolutivas do alumnado	9
b) Principios e estratexias metodolóxicas.....	10
c) Actividades de ensinanza e aprendizaxe.....	10
d) Modalidades de agrupamento	11
e) Recursos didácticos e curriculares.....	11
6. Competencias clave	12
7. Obxectivos	13
8. Contidos	15
9. Criterios de avaliación	16
10. Atención á diversidade e alumnado con NEAE	20
11. Unidades didácticas	21
12. Elementos transversais	45
13. Actividades complementarias	46
14. Relación familia-centro educativo	46
15. Avaliación e promoción	47
a) Avaliación inicial	49
b) Avaliación continua	49
15.b.1 Procedementos para a avaliación continua	49
15.b.2 Criterios de cualificación	50
15.b.3 Elaboración da nota media trimestral.....	51
15.b.4 Recuperación dunha proba ou exame	51
15.b.5 Recuperación dunha avaliación	51
c) Avaliación final.....	51
d) Avaliación do proceso de ensino e da práctica docente.....	52
e) Avaliación da programación didáctica	54
16. Adaptación da programación ás continxencias sanitarias pola COVID-19	54
16.1 Modelos de aplicación da programación didáctica no curso 21-22	55
16.1.1 Modelo A (presencial)	55

16.1.2 Modelo B (semipresencial)	55
16.1.3 Modelo C (online).....	55
17. Bibliografía	60

1. Introducción

As teorías filosóficas desenvolvidas por Aristóteles déronnos a coñecer que o ser humano é un ser social por natureza, é dicir, precisa dos demais para poder desenvolver a súa condición natural. No entanto, xa nos primeiros asentamentos da prehistoria este ser humano comprendera tamén que para poder subsistir de xeito sedentario é preciso realizar trocos cos que acceder aos recursos e materias primas das que non dispón. Deste xeito, logo, comezou a desenvolver co sedentarismo un modelo económico no que as accións para a obtención de víveres pasan por un incipiente modelo económico no que a oferta e a demanda regulan o custe de acceso a cada produto.

Ao longo da historia a economía converteuse, de xeito paralelo ás teorías filosóficas sobre a nosa existencia, nun elemento máis da nosa vida. Este non se entende sen a sociedade e hoxe en día resulta moi complexo tamén entender un modelo de sociedade sedentaria que se poida desenvolver sen economía. Dalgún xeito, un elemento e outro complementáanse tendo como vencello as persoas que os integran e é por iso que a economía convértese nunha ferramenta indispensable para a comprensión da nosa contorna.

Partindo destes principios, a materia que se presenta nesta programación de aula propónse como un medio para o entendemento da sociedade actual, das súas relacións económicas, dos intereses políticos e empresariais que subxacen a estas e da xestión que desas relacións se realizou ao longo da historia para situar a cada bloque de países no contexto no que actualmente nos movemos. É por isto que Economía plantéxase como unha materia de entendemento da persoa en sociedade, da familia como elemento fundamental para o desenvolvemento desta materia e dos diferentes axentes públicos e privados que interveñen nela. Trátase, xa que logo, de ofrecer unha visión que permita entender ata que punto as necesidades dun ser humano van máis alá do plano fisiolóxico para orientarse cara consumos determinados polas preferencias individuais e por aquelas que establece cada sociedade. Trátase tamén de comprender o papel que cada persoa ten dentro dese modelo de sociedade, de como exercer ese papel de xeito responsable cun ou cunha mesma, de adquirir novos roles adoptando unha perspectiva empresarial e de comprender de que xeito a terciarización das nosas sociedades contribúe ao desenvolvemento do actual modelo de benestar.

Mais a Economía, como se indicou, non se pode entender sen o axente que a desenvolve, o ser humano, polo que se realizará tamén unha observación deste dende un plano ético, solidario e responsable que respecte a integridade do mesmo e defenda os seus intereses máis alá das cifras. É dicir, non se procura con esta materia favorecer un determinado modelo económico, senón comprendelos todos e aceptar tamén que ningún deles pode subsistir sen a súa base, as persoas. Só así poderemos seguir medrando cara un modelo de sociedade no que as necesidades sexan satisfeitas cumprindo o xogo da oferta e da demanda sen esquecer que tanto o sector público como o sector privado precisan da persoa para poder subsistir.

Procúrase, polo tanto, desenvolver unha actitude crítica e favorecer a autonomía persoal para comprender a Economía como un elemento imprescindible da

sociedade actual, pero, ao mesmo tempo, imposible de entender sen aquel axente que lle deu forma tal e como hoxe a entendemos, o ser humano.

2. Xustificación

Esta programación busca a formulación de propostas didácticas adaptables ás complexas e cambiantes circunstancias nas que se desenvolve a acción educativa por medio dun proceso reflexivo e autónomo de toma de decisións para establecer un proceso de ensino-aprendizaxe de calidade, que actúe dentro da flexibilidade que debe ter para adaptarse ás diversas circunstancias que adoitan aparecer durante o seu desenvolvemento.

Isto implica que a programación sexa inicialmente unha estrutura de ordeación, temporalización e establecemento de competencias, obxectivos, contidos, criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe, metodoloxía didáctica e papel docente, entre outros, ao tempo que se expón como algo aberto, disposto a adaptarse e esquematizarse seguindo as necesidades do alumnado, da comunidade educativa e da contorna social, económica, cultural e xeográfica do centro.

Tamén é importante a adquisición e desenvolvemento de competencias sociais como a tolerancia, o sentido crítico, a apertura ao diálogo intercultural, o respecto, recoñecemento e aplicación dos dereitos humanos e o desenvolvemento das estratexias de aprendizaxe nun contexto de traballo compartido, interdisciplinar e integrador. Axústase, polo tanto, a preceptos e valores establecidos nos artigos 27 e 49 da *Constitución Española* de 1978 e no *Estatuto de Autonomía de Galicia (Ley Orgánica 1/1981, de 6 de abril)*. Tamén ten como base a *Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación* e a súa reforma na *Ley Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a Mellora da Calidade Educativa* (no sucesivo, texto refundido da LOE) e o *Real Decreto-Lei 5/2016, de 9 de decembro, de medidas urxentes para a ampliación do calendario de implantación da Lei Orgánica 8/2013*, así como o *Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato* e a súa concreción na nosa Comunidade no *Decreto 86/2015, de 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia*.

Igualmente, son referencia fundamental o *Decreto 7/1999, de 7 de xaneiro, polo que se implantan e regulan os centros públicos integrados de ensinanzas non universitarias*, a *Orde do 3 de outubro de 2000 pola que se dictan instrucións para o desenvolvemento do Decreto 7/1999 polo que se implantan e regulan os centros públicos integrados de ensinanzas non universitarias* e a *Orde de 28 de xuño de 2010, pola que se modifica parcialmente a anterior*. Do mesmo xeito, terase como referente para a aplicación desta programación a *Resolución do 26 de maio de 2022, da Secretaría Xeral de Educación e Formación Profesional, pola que se ditan instrucións para o desenvolvemento das ensinanzas de educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato no curso académico 2022/23*. Tamén, e como se indicará no apartado relativo á avaliación, tomarase como referencia a *Orde do 2 de marzo de 2021 pola que se regula o dereito do alumnado á obxectividade na avaliación e se establece o procedemento de reclamación das*

cualificacións obtidas e das decisións de promoción e obtención do título académico que corresponda, en educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato. A restante lexislación vixente tratarase ao longo desta programación e está recollida no apartado 16. Bibliografía.

Partindo do establecido na lexislación referida elabóranse os documentos de centro, que ofrecen dinamismo á labor educativa. Destes ten especial importancia o **Proxecto Educativo**, que é unha proposta global e colectiva de actuación a longo prazo na que se insiren os elementos de identidade do centro, valorando a súa contorna social e cultural, os valores, coñecementos e habilidades que se procuran priorizar no alumnado ou a relación coas familias, entre outros. Con el, que é o segundo nivel de concreción curricular, establécese un primeiro nivel de toma de decisións, xa que é o documento base para a formulación dunha escola comprensiva. Nel inclúense documentos de acción común como son o **Plan de Atención á Diversidade** (*Decreto 229/2011, de 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes de Galicia*), o **Plan de Orientación Académica e Profesional** (*Decreto 120/1998, do 23 de abril, e o seu desenvolvemento na Orde de 24 de xullo de 1998*), o **Plan de Acción Titorial** (*Decreto 324/1996*), o **Plan de Convivencia** e as **Normas de Organización Funcionamento e Convivencia** (*Decreto 8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar*), e o **Proxecto Lector** (concretado para cada curso no Plan Anual de Lectura), entre outros. De igual xeito, é salientable a súa concreción para cada curso na **Programación Xeral Anual**.

A nivel curricular, e centrándonos na acción docente, o noso primeiro referente é a concreción curricular do centro, inserida na Programación Xeral Anual. Dela deriva a programación do noso departamento, que, ao mesmo tempo, é a base da programación didáctica que presentamos. Esta programación, como se establece na normativa vixente, debe ser elaborada polas xefaturas de departamento, aprobada no Claustro de Profesorado, avaliada pola Comisión de Coordinación Pedagóxica e supervisada pola Inspección Educativa para cumprir coas propostas plantexadas na función educativa dun centro académico coma o noso.

Así, seguindo estes principios, atopámonos ante unha programación de aula que, a partir da programación didáctica do departamento e dos xa referidos documentos, quere propiciar un proceso educativo de calidade, equitativo, inclusivo, compensador das desigualdades e sólido para permitir a continuidade do proceso formativo ao longo da vida e, polo tanto, centrado no desenvolvemento integral da persoa. Partindo destas premisas, establecemos propostas metodolóxicas innovadoras, asentadas no marco lexislativo vixente, na súa concreción documental de centro e na investigación-acción coas que queremos propiciar a reflexión alumnado sobre a contorna económica, social e cultural e a súa relación co mundo actual, así como os diferentes actores que participan nel. Este obxectivo tan amplo supón establecer procesos de ensino-aprendizaxe motivadores que propicien o desenvolvemento das súas múltiples intelixencias e atendan á súa diversidade creando espazos inclusivos de cooperación e convivencia. Polo tanto, estamos ante unha conceptualización educativa integral na que os coñecementos, habilidades e destrezas entrelázanse con elementos transversais de primeira orde como son: a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as

tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional (*Decreto 86/2015*).

3. Datos do departamento

Xefe de departamento: Sergio López Vázquez

Materias que se imparten dende o departamento:

Grupo	Materia
1º da ESO	Xeografía e Historia
2º da ESO	Xeografía e Historia
3º da ESO	Xeografía e Historia
4º da ESO	Xeografía e Historia Economía TIC

4. Contextualización

a) Contexto

A implementación desta programación realízase no Centro Público Integrado de Cervantes. Este está ubicado en San Román de Cervantes, núcleo municipal do concello, nas proximidades da estrada LU-P-0702 que conecta a localidade co concello de Becerreá e dá acceso tamén á autoestrada A-6. O municipio atópase na área centro-oriental da provincia de Lugo e, cunha extensión de 276,4 km², limita cos concellos de: Becerreá (LU) e As Nogais (LU), na área occidental; Navia de Suarna (LU), na setentrional; Candín (LE), Vega de Espinareda (LE) e Villafranca del Bierzo (LE), na oriental; e Pedrafita do Cebreiro (LU), Vega de Valcarce (LE) e Balboa (LE), na área meridional. A súa poboación, segundo cifras do INE (2020) é de 1.294 habitantes, se ben a extensión do propio municipio (distribuído en 21 parroquias) dá lugar a que a densidade de poboación sexa moi baixa (5,15 hab/ km²) se se compara coa media galega e haxa un elevado grao de dispersión demográfica en pequenos núcleos rurais.

A economía deste municipio baséase principalmente no sector primario, que actúa como principal foco de emprego adicando a meirande parte dos seus recursos á produción gandeira. Tamén hai presenza do sector terciario, adicado principalmente aos servizos públicos, e unha presenza case inexistente do sector secundario. Esta distribución sectorial da actividade económica dá lugar a que a renda das familias sexa de tipo medio-baixo.

Nas inmediacións do centro, o concello dispón da área recreativa de San Román, un centro de saúde, a casa consistorial e unha oficina bancaria. Tamén é destacable a presenza espazos naturais e culturais de interese público como as pallozas do Piornedo, o museo Casa do Sesto, o castelo de Doiras, o castro de Santa María e a torre-fortaleza de Quindous.

b) Centro

Estamos ante un CPI de titularidade pública de liña un no que se imparten as ensinanzas de Infantil, Primaria e Secundaria que se regula polo establecido no *Decreto 7/1999, de 7 de xaneiro, polo que se implantan e regulan os centros públicos integrados de ensinanzas non universitarias, a Orde do 3 de outubro de 2000 pola que se dictan instrucións para o desenvolvemento do Decreto 7/1999 polo que se implantan e regulan os centros públicos integrados de ensinanzas non universitarias e a Orde de 28 de xuño de 2010, pola que se modifica parcialmente a anterior*. O seu horario é de 10.00 a 16.15 horas e conta coas 13 unidades que integran o conxunto das ensinanzas propias dun CPI de liña un. Se ben, en diversos grupos de infantil e de primaria, debido á escasa cifra de alumnado, hai agrupamentos.

Seguindo o establecido no *Real Decreto 132/2010, de 12 de febreiro, polo que se establecen os requisitos mínimos dos centros que impartan as ensinanzas do segundo ciclo da educación infantil, a educación primaria e a educación secundaria e o Real Decreto 505/2007, de 20 de abril, polo que se aproban as condicións básicas de accesibilidade e non discriminación das persoas con discapacidade para o acceso e utilización dos espazos públicos urbanizados e edificacións* é un centro ben dotado de recursos físicos e materiais, pois todos eles dispóñense de xeito que garantan a accesibilidade de todo tipo de persoas, en especial daquelas que poidan presentar discapacidades motoras ou funcionais.

Dos plans e proxectos de Centro que desenvolven o principio de autonomía pedagóxica destaca o **Plan de Orientación Académica e Profesional**, que recolle a planificación xeral, a definición de accións prioritarias e estratexias de intervención do departamento de orientación, así como as medidas de atención á diversidade, concretadas no **Plan de Atención á Diversidade (PAD)**. Neste último analízase a realidade actual do centro, a determinación dos obxectivos a conseguir, as medidas que se levarán a cabo para atender a diversidade do alumnado e os recursos tanto humanos, como temporais, materiais e didácticos, que se adicarán a tal fin, así coma o procedemento de seguemento, avaliación e revisión do mesmo.

A correcta aplicación do PAD está vencellado co **Plan de Acción Titorial** (texto refundido da LOE, art. 121), documento que especifica a organización e funcionamento das titorías e que recolle as formas de integración e participación do alumnado no contexto escolar, o seguemento do seu proceso de ensinanza–aprendizaxe e a toma de decisións sobre o seu futuro académico e profesional.

No tocante aos principios democráticos de convivencia, así como á prevención e resolución pacífica de conflitos (texto refundido da LOE, capítulo I, art. 1), o Proxecto Educativo inclúe o **Plan de Convivencia** do centro, documento operativo que, en coordinación co establecido nas Normas de Organización Funcionamento e Convivencia, recolle a situación actual do centro, as necesidades e obxectivos, as normas de conduta e sancións derivadas do seu incumprimento, actuacións a desenvolver e proceso de seguemento e avaliación. Seguindo cos documentos que inclúe o PE, destacaremos tamén o **Proxecto lector**, que articula a medio prazo todas as actuacións do centro educativo destinadas ao fomento da lectura e a escritura e as habilidades informativas e a adquisición das competencias clave. Todos os documentos anteriormente mencionados forman parte do PE e precisan dunha concreción e revisión anual no marco da PXA. Xunto a eles aparecen outros de importancia como son o Plan de Autoprotección, Plan anual de actividades para a

potenciación do uso da lingua galega, o Programa de formación do profesorado no centro e outros programas de tipo específico nos que participa o centro.

c) Aula

Esta programación de aula está destinada a un grupo de 2 discentes que cursan 4º da ESO con idades comprendidas entre os 15 e os 16 anos (1 muller e 1 varón). Todos teñen nacionalidade española e son residentes na localidade ou nos seus núcleos rurais. A súa lingua materna é o galego, se ben o emprego deste dispón das variedades dialectais propias da zona.

Trátase dun grupo cohesionado que compartiu os niveis e etapas anteriores. Este nivel de cohesión fai que haxa un alto grao de cooperación na convivencia entre o alumnado e non existan casos de conflitividade tanto dentro do grupo como con grupos doutros niveis. Existe nel un bo hábito de estudo, se ben algunhas das ferramentas de aprendizaxe aínda non están desenvolvidas de xeito eficiente, polo que no caso do estudo, por exemplo, segue a ser un grupo tendente á aprendizaxe mecánica no canto dunha comprensión completa dos contidos. No caso das competencias dixitais, o seu grao de desenvolvemento é moi positivo, mais isto non evita que sexa preciso achegar á aula as últimas novidades no relativo ás Tecnoloxías da Aprendizaxe e do Coñecemento para unha favorable actualización dos coñecementos neste eido.

Ao tratarse dunha materia propia de modalidade, o alumnado procede exclusivamente da área de Humanidades. O grupo presenta, ao mesmo tempo, hábitos lectores, de estudo e de aprendizaxe fóra do centro positivos, polo que a aprendizaxe dentro da aula vese acompañada dun interese polo coñecemento e a ampliación deste fóra do centro educativo.

Non se observa, en ningún caso, a necesidade, a partir dos informes previos, de aplicar medidas de atención á diversidade ordinarias ou extraordinarias, polo que enténdese como suficiente, a lo menos mentres así se considere e non haxa informes que indiquen o contrario, o modelo de aplicación das ferramentas de aprendizaxe deseñado ordinariamente para esta materia.

5. Metodoloxía

a) Características psicoevolutivas do alumnado

Partimos do momento de desenvolvemento tanto a nivel fisiolóxico, como psicolóxico e social. Seguindo as teses expostas por Piaget (1971), no aspecto cognitivo os discentes atópanse no estadio das «operacións intelectuais abstractas, da formación da personalidade e da inserción afectiva e intelectual na sociedade dos adultos». É dicir, trátase dun momento no que o seu desenvolvemento permítelles asumir novas habilidades e roles sociais e adquirir valores morais superiores. Isto contribuirá a desenvolver un modelo de aprendizaxe significativa na que o razoamento formal lles axude a enfocar un problema atendendo ás diversas hipóteses causais, procedimentais e de resolución sen descartar inicialmente aquelas que poidan ser alleas aos seus ámbitos de coñecemento.

b) Principios e estratexias metodolóxicas

Tendo en conta que actuamos dentro do ámbito da Economía, do que hai un coñecemento académico amplo, aínda que presenta unha constante evolución nas investigacións desenvolvidas de xeito específico, esta proposta busca adaptar as estratexias de aprendizaxe tanto ás novas vías de información e documentación que xurdan e que poidan espertar o interese do alumnado como ao entorno tecnolóxico e analóxico do centro.

Así, farase fincapé no desenvolvemento dun método construtivista no que, partindo duns coñecementos previos (avaliación inicial) se favoreza a **busca**, **acceso** e **análise de fontes documentais**, a súa **comparación** e **verificación** e a súa **comprensión**. Este primeiro proceso buscará a incisión no desenvolvemento de estratexias para converter toda esa información nun elemento de aprendizaxe individual e colectivo. É dicir, buscaremos que o alumnado comprenda a tarefa do economista e da investigación en Economía como propia e, partindo de fontes documentais, ben sexan históricas ou do contexto social e investigador actual, desenvolva estratexias para a súa comprensión e síntese e sexa capaz de realizar unha análise interpretativa destas que lle axude a expoñer e compartir os seus coñecementos co resto da sociedade. Este obxectivo implicará, inicialmente, unha aprendizaxe activa na que se desenvolva certa autonomía investigadora titorizada polo docente. Logo, esa autonomía precisará dunha tarefa de análise e verificación da información que dará paso a un traballo de síntese no que o alumnado potenciará as súas competencias lingüísticas e expresivas co obxectivo de canalizar os coñecementos e teses desenvolvidas. Esta tarefa enfocárase por medio de diversos eidos e plataformas tanto dixitais coma audiovisuais ou analóxicas, polo que a actitude investigadora e activa manterase sempre nun primeiro plano reforzando cada vez máis o proceso comunicativo e a colaboración con outros grupos de traballo. Con isto buscarase que o alumnado sexa protagonista da súa aprendizaxe e sexa capaz de adaptar a súa interpretación da contorna, ben sexa económica, social ou histórica, a outras perspectivas que, en todo caso, intentarán enriquecer a súa posición de partida e a adquisición de competencias para a vida.

Ao longo do curso académico combinarase a metodoloxía didáctica expositiva, interrogativa, investigativa, comprensiva, recopilativa e explicativa.

c) Actividades de ensinanza e aprendizaxe

As actividades de ensinanza e aprendizaxe formuladas ao longo do curso terán como base común o obxectivo de fomentar a autonomía na aprendizaxe do alumnado. Estas se presentarán en grao crecente de dificultade para propiciar un proceso de aprendizaxe evolutiva e adaptaranse aos diversos procesos e ritmos que presente o alumnado. A súa formulación partirá das propias actividades plantexadas nos materiais de apoio empregados para a materia, das actividades propostas polo persoal docente, dos proxectos transversais desenvolvidos polo centro educativo e, sempre que se considere de interese para o proceso de ensinanza aprendizaxe, das propostas realizadas polo alumnado. En calquera caso, a súa estrutura diferenciarase entre actividades de iniciación, de desenvolvemento, de consolidación, de apoio ou reforzo, de ampliación, de avaliación e, nos casos nos que sexa preciso, de recuperación.

Tamén se formularán actividades complementarias a realizar dentro das instalacións do centro ou na contorna próxima. Estas actividades buscarán, en calquera caso, a interdisciplinabilidade entre departamentos e a interrelación, na medida do posible, con outros niveis educativos. Serán actividades nas que se procurará sempre o desenvolvemento dos elementos transversais do currículo, tanto desde a propia materia de Economía como de todas aquelas que participen nelas.

d) Modalidades de agrupamento

A cooperación, solidariedade e a relación entre iguais son unha base fundamental para o noso centro. É por isto que a metodoloxía empregada procurará modalidades de agrupamento que favorezan a creación de grupos equilibrados, coordinados entre si e que sigan unha pauta de traballo colaborativa co obxectivo de que o proceso de ensinanza e aprendizaxe non se formule como algo exclusivamente individual, senón como un proceso no que todo o alumnado participe e as capacidades de cada participante no grupo complementen as dificultades dos e das demais integrantes. É dicir, o agrupamento será flexible e adaptado tanto ás necesidades da actividade proposta como, sobre todo, ás necesidades e á diversidade do alumnado. Procurarase, polo tanto, un modelo de aprendizaxe colaborativa na que todos e todas favorezan o crecemento cognitivo e procedimental do resto de persoas participantes.

e) Recursos didácticos e curriculares

Os recursos dos que se fará uso ao longo da implementación deste documento son:

- Recursos humanos: alumnado, persoal do departamento, persoal docente do centro, equipo directivo, Departamento de Orientación e familias. Tamén se poderá acoder a persoal alleo ao centro que, sempre coa autorización do equipo directivo e do Claustro de Profesorado, se considere que pode contribuir ao proceso de ensinanza e aprendizaxe participando nunha ponencia ou nun simposio sobre cuestións relativas á materia de Economía.
- Recursos materiais: empregaranse como base contextual do coñecemento o libro *Economía, 4º da ESO, Serie Analiza, Santillana*. Tamén se empregarán apuntamentos do docente, recursos bibliográficos propios do departamento, do equipo docente ou da biblioteca de centro, materiais autoeditados, recursos audiovisuais, recursos tecnolóxicos como a pizarra dixital, a aula de Tecnoloxía e, cando sexa preciso, poderanse empregar tamén os recursos dos que dispoñen os espazos de uso común alleos á propia aula ou aulas nas que se desenvolven as actividades e que se atopan dentro do centro.
- Recursos do contexto: buscarase con eles dar practicidade aos coñecementos abordados na aula aplicándoos á contorna socioeconómica, cultural, xeográfica ou política do noso centro. Estes recursos serán o patrimonio económico local, galego e nacional, a contorna cultural do noso territorio e os distintos elementos que a compoñen. Terán especial importancia para esta materia, polo tanto, empresas públicas e privadas, os axentes económicos que as integran, así como os axentes que interveñen na economía a nivel autonómico e nacional e aos que podemos ter acceso por medio de intermediarios locais. O

seu coñecemento plantexarase como unha saída educativa do centro e procurará, sempre que sexa posible, unha formulación interdisciplinar con outras materias.

6. Competencias clave

Podemos definir «competencias» como as «capacidades para aplicar de xeito integrado os contidos propios de cada ensinanza e etapa educativa, co fin de lograr a realización adecuada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos» (D. 86/2015). Desde o punto de vista educativo, seguindo a *Recomendación 2006/962/EC, do Parlamento Europeo e do Consello, de 18 de decembro de 2006, sobre as competencias clave para a aprendizaxe permanente*, destaca a importancia de establecer os medios para desenvolver e alcanzar no alumnado unha serie de competencias clave durante a súa formación educativa obrigatoria, para poder, despois, desenvolvelas ao longo da vida. As competencias clave son sete: Competencia en Comunicación lingüística, Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, Competencia dixital, Aprender a aprender, Competencias sociais e cívicas, Sentido de iniciativa e espírito emprendedor e Conciencia e expresións culturais.

O seu tratamento e desenvolvemento é obrigatorio, potenciando de xeito integral o desenvolvemento das competencias en Comunicación lingüística e a Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. De igual xeito, a *Orde ECD/65/2015, de 21 de enero, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato* pon en relación as competencias cos elementos curriculares de primeira orde que se desenvolverán na programación.

A materia de Economía favorece o desenvolvemento da *Comunicación lingüística* por medio do coñecemento do vocabulario específico da materia e das linguaxes empregadas a nivel internacional para a posta en relación de termos económicos. Así, afondarase non só nun coñecemento lingüístico propio da contorna na que nos situamos, senón tamén daquel que de xeito xeral se emprega, acodendo habitualmente ao inglés, para desenvolver unha aprendizaxe da linguaxe técnica na que se sitúa esta área de coñecemento.

A *Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía* será un referente fundamental na aprendizaxe dentro desta materia, pois a Economía evoluciona vencellada a modelos matemáticos que axudan a comprender a evolución dos mercados, a flutuación da oferta e a demanda ou o mellor aproveitamento da produtividade nas empresas. É dicir, aínda que non se trata dunha materia academicamente integrada no eido científico, as matemáticas e as ciencias paralelas que se serven delas son un eixo fundamental para a súa comprensión.

A *Competencia dixital* desenvólvese ao traballar coa información procedente de moi diversas fontes dispoñibles na rede primando os recursos procedentes dos medios de comunicación, que deben ser analizados con sentido crítico para contrastar a súa fiabilidade. Estes requiren de coñecementos, habilidades e destrezas que contribúan a formas de relación seguras e reflexivas nunha contorna dixital e que ao mesmo tempo permitan o seu tratamento en diferentes formatos e soportes. Falamos así das Tecnoloxías da Relación, Información e Comunicación (TRIC) concebidas dende o

punto de vista educativo como Tecnoloxías para a Aprendizaxe e o Coñecemento (TAC).

Trabállase a *Competencia en aprender a aprender* ao fomentar o gusto polo coñecemento do xermolo económico que vencella a todos os pobos e de como este se vai desenvolvendo tanto na nosa contorna como noutras alleas a nós. É dicir, referímonos ao desenvolvemento de estratexias de autonomía persoal que, partindo do sentido crítico, axuden a comprender as relacións económicas non só dentro desta materia, senón tamén en todos os contextos posibles para comprender que ese elemento común que as compón, e que abordaremos na materia, serve para entender os seus diversos graos de desenvolvemento e de evolución nas distintas economías do mundo.

O tratamento das *Competencias sociais e cívicas* nesta materia realízase cando interpretamos e damos resposta a situacións problemáticas de xeito cooperativo, tolerante e non discriminatorio respectando aos demais desde as súas potencialidades. Isto permite a comprensión da realidade económica como un entorno de cambio que conleva o respecto das distintas realidades propias e alleas. Trátase de tomar consciencia da importancia dos procesos sociais interculturais do presente e do pasado, comprender a súa definición na actualidade e valorar a súa composición sen realizar xuízos comparativos descontextualizados que leven a unha distorsión da realidade tanto actual como daquela que se deu en tempos pasados.

A *Competencia en sentido de iniciativa e espírito emprendedor* desenvólvese ao planificar, elaborar e presentar os obxectos de aprendizaxe, as situacións problemáticas e o estudo asumindo riscos, tomando decisións e trasladando estas destrezas e habilidades a diferentes contextos e situacións. Trátase de autorregular a aprendizaxe e adquirir responsabilidade tanto a nivel académico como social.

O desenvolvemento da competencia en *Conciencia e expresións culturais* parte do feito de que a Economía non é comprensible sen a sociedade na que se desenvolve. É por iso que esta materia propón un modelo no que se comprenda a sociedade e as diferentes culturas que a compoñan para, partindo dese punto, comprender por que dentro de cada unha danse unhas relacións económicas diferentes. É dicir, trátase de aplicar un método inductivo no que as observacións particulares a nivel local permitan comprender elementos globais e, unha vez comprendidos estes, observar as súas diferentes expresións nas distintas economías do mundo actual e nas desenvolvidas ao longo dos séculos XIX e XX.

7. Obxectivos

Os obxectivos débense entender como referentes relativos aos logros que o alumnado debe alcanzar ao rematar o proceso educativo, como resultado das experiencias de ensino e aprendizaxe intencionalmente planificadas para tal fin (*Decreto 86/2015*). Estes contribuirán a analizar o progreso alcanzado por cada discente e que aspectos se deben reforzar co grupo para acadar un desenvolvemento integral. Para a Educación Secundaria Obrigatoria, os obxectivos de etapa da nosa Comunidade veñen recollidos no *Decreto 86/2015* son os seguintes:

a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos

e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.

d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.

e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.

f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.

g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.

l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a

comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Obxectivos específicos

Tendo como referencia os obxectivos recollidos con anterioridade por ser comúns a toda a etapa de Educación Secundaria Obrigatoria e os únicos referenciados no currículo establecido polo *Decreto 86/2015*, é preciso establecer tamén uns obxectivos didácticos da materia de Economía para o curso de referencia. Estes obxectivos aparecen referenciados en cada unidade de xeito que a súa interrelación cos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e indicadores de logro dispoña dunha contextualización suficiente para comprendelos. Enténdese, polo tanto, que a súa formulación no é algo illado, senón que están necesariamente vencellados aos elementos prescriptivos establecidos no currículo desta materia.

8. Contidos

Referímonos aos contidos cando falamos do «conxunto de coñecementos, habilidades, destrezas e actitudes que contribúen ao logro dos obxectivos de cada ensinanza e etapa educativa, e á adquisición de competencias» (*Decreto 86/2015*). É dicir, son o obxecto do proceso de ensinanza e aprendizaxe que actúa como un medio para conseguir os obxectivos propostos. Ao longo do desenvolvemento das unidades didácticas trátanse estes contidos en relación cos estándares de aprendizaxe establecidos para esta materia. Estes contidos establecidos oficialmente para Economía en 4º da ESO son os seguintes:

Bloque 1. Ideas económicas básicas

- B1.1. Economía como ciencia: actividade económica e sociedade.
- B1.2. Principios na toma de decisións económicas.
- B1.3. Escaseza, elección e asignación de recursos. Custo de oportunidade.
- B1.4. O método na economía: modelos económicos.
- B1.5. Fronteira de posibilidades de produción.
- B1.6. As relacións económicas básicas e a súa representación.

Bloque 2. Economía e empresa

- B2.1. A empresa e o/a empresario/a.
- B2.2. Elementos, funcións e obxectivos da empresa.
- B2.3. Clases de empresas.
- B2.4. Formas xurídicas da empresa.
- B2.5. Proceso produtivo e factores produtivos.
- B2.6. Sectores da actividade económica.
- B2.7. Fontes de financiamento das empresas. Novas formas de financiamento.
- B2.8. Ingresos e custos da empresa: clasificación.
- B2.9. Resultados da empresa.
- B2.10. Obrigas fiscais das empresas.

Bloque 3. Economía persoal

- B3.1. Orzamento persoal. Control de ingresos e gastos.
- B3.2. Xestión do orzamento. Obxectivos e prioridades.

- B3.3. Planificación económico-financiera: necesidades económicas nas etapas da vida.
- B3.4. Aforro e endebedamento. Os plans de pensións.
- B3.5. Risco e diversificación.
- B3.6. O diñeiro.
- B3.7. Contratos financeiros: contas e tarxetas de débito e crédito.
- B3.8. Relacións no mercado financeiro: información e negociación.
- B3.9. Implicacións dos contratos financeiros. Dereitos e responsabilidades dos/das consumidores/as no mercado financeiro.
- B3.10. O seguro como medio para a cobertura de riscos. Tipoloxía de seguros.

Bloque 4. Economía e ingresos e gastos do Estado

- B4.1. Orzamentos públicos: ingresos e gastos do Estado.
- B4.2. A débeda pública e o déficit público.
- B4.3. Desigualdades económicas e distribución da renda.

Bloque 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego

- B5.1. Tipos de xuro.
- B5.2. Inflación.
- B5.3. Consecuencias dos cambios nos tipos de xuro e inflación.
- B5.4. Desemprego: clasificación e consecuencias.
- B5.5. Causas do desemprego e políticas contra o desemprego. O desemprego en Galicia.
- B5.6. Perspectivas da ocupación.

Bloque 6. Economía internacional

- B6.1. Globalización económica.
- B6.2. Comercio internacional.
- B6.3. Integración económica e monetaria europea.
- B6.4. Economía e ambiente: sustentabilidade.

9. Criterios de avaliación

Os criterios de avaliación son o referente específico para avaliar a aprendizaxe do alumnado, pois describen aquilo que se quere valorar e que os discentes deben lograr, tanto en coñecementos coma en competencias, e que se concretan en estándares de aprendizaxe avaliáveis. Estes estándares permiten determinar o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada asignatura (*Decreto 86/2015*). Criterios e estándares forman parte dos elementos prescriptivos do currículo, dan resposta a «que avaliar» ao longo do curso académico e sérvennos como indicadores da evolución da aprendizaxe do alumnado. Son unha axuda para valorar os desaxustes e necesidades detectadas e permiten tamén ao docente valorar a adecuación das estratexias de ensinanza deseñadas ao contexto educativo no que desenvolve a súa actividade. Estes criterios e estándares deben ser coñecidos polo alumnado, polo que ademais do seu carácter público, os mesmos, secuenciados en unidades didácticas, serán dados a coñecer polo docente ao comezo de cada unidade didáctica.

Seguindo o Decreto 86/2015 os **critérios de avaliación** establecidos para 4º da ESO na asignatura de Economía son:

Bloque 1. Ideas económicas básicas

B1.1. Explicar a economía como ciencia social e valorar o impacto permanente das decisións económicas na vida das persoas.

B1.2. Identificar a terminoloxía económica básica e o uso dos modelos económicos, e familiarizarse con eles.

B1.3. Tomar conciencia dos principios da economía para aplicar nas relacións económicas básicas cos condicionantes de recursos e as necesidades.

Bloque 2. Economía e empresa

B2.1. Describir os tipos de empresas e as formas xurídicas das empresas, e relacionar con cada unha coas súas esixencias de capital e as responsabilidades legais dos/das propietarios/as e xestores/as, así como as interrelacións das empresas no seu contorno inmediato.

B2.2. Analizar as características principais do proceso produtivo.

B2.3. Identificar as fontes de financiamento das empresas.

B2.4. Determinar, para un caso sinxelo, a estrutura de ingresos e custos dunha empresa, calculando o seu beneficio.

B2.5. Diferenciar os impostos que afectan as empresas e a importancia do cumprimento das obrigas fiscais.

Bloque 3. Economía persoal

B3.1. Realizar un orzamento persoal distinguindo entre os tipos de ingresos e gastos, e controlar o seu grao de cumprimento e as posibles necesidades de adaptación.

B3.2. Decidir con racionalidade ante as alternativas económicas da vida persoal, e relacionalas co benestar propio e social.

B3.3. Expresar unha actitude positiva cara ao aforro, e empregar o aforro como medio para alcanzar diversos obxectivos.

B3.4. Recoñecer o funcionamento básico do diñeiro e diferenciar os tipos de contas bancarias e de tarxetas emitidas como medios de pagamento, e valorar a oportunidade do seu uso con garantías e responsabilidade.

B3.5. Coñecer o concepto de seguro e a súa finalidade.

Bloque 4. Economía e ingresos e gastos do Estado

B4.1. Recoñecer e analizar a procedencia das principais fontes de ingresos e gastos do Estado, e interpretar gráficos onde se amose esa distribución.

B4.2. Diferenciar e explicar os conceptos de débeda pública e déficit público.

B4.3. Determinar o impacto para a sociedade da desigualdade da renda e estudar as ferramentas de redistribución da renda.

Bloque 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego

B5.1. Diferenciar as magnitudes de tipos de xuro, inflación e desemprego, analizar as relacións entre elas e interpretar datos e gráficos vinculados con esas magnitudes.

B5.2. Valorar opcións de políticas macroeconómicas para facer fronte ao desemprego.

Bloque 6. Economía internacional

B6.1. Valorar o impacto da globalización económica, do comercio internacional e dos procesos de integración económica na calidade de vida das persoas e no ambiente.

Do mesmo xeito, os **estándares de aprendizaxe** que se establecen oficialmente no Decreto 86/2015 para a asignatura de Economía en 4º da ESO son:

Bloque 1. Ideas económicas básicas

ECB1.1.1. Recoñece a escaseza de recursos e a necesidade de elixir e tomar decisións como as claves dos problemas básicos de calquera economía, e comprende que todas as eleccións supoñen renunciar a outras alternativas e que todas as decisións teñen consecuencias.

ECB1.1.2. Distingue formas de analizar e resolver problemas económicos, e identifica as súas vantaxes, os seus inconvenientes e as súas limitacións.

ECB1.2.1. Comprende e utiliza correctamente termos da área da economía.

ECB1.2.2. Diferencia entre economía positiva e economía normativa.

ECB1.2.3. Representa e analiza graficamente o custo de oportunidade mediante a fronteira de posibilidades de produción.

ECB1.3.1. Representa as relacións que se establecen entre as economías domésticas e as empresas.

ECB1.3.2. Aplica razoamentos básicos para interpretar problemas económicos provenientes das relacións económicas do seu contorno.

Bloque 2. Economía e empresa

ECB2.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relacións coas esixencias de capital para a súa constitución e coas responsabilidades legais para cada tipo.

ECB2.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresas máis apropiadas en cada caso, en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas.

ECB2.1.3. Distingue os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu ámbito, así como a forma de interactuar co seu contorno máis próximo e os efectos sociais e ambientais, positivos e negativos, que se observan.

ECB2.2.1. Analiza os tipos de factores produtivos e as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía.

ECB2.2.2. Identifica os sectores económicos, así como os seus retos e as súas oportunidades.

ECB2.3.1. Explica as posibilidades de financiamento das empresas e diferencia o financiamento externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada unha e as implicacións na marcha da empresa.

ECB2.4.2. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a súa perda, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados.

ECB2.5.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa forma xurídica e as actividades, e sinala o funcionamento básico dos impostos e as principais diferenzas entre eles.

ECB2.5.2. Valora a achega que para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.

Bloque 3. Economía persoal

ECB3.1.1. Elabora un orzamento ou plan financeiro persoal, identificando os ingresos e os gastos integrantes, e realiza o seu seguimento.

ECB3.1.2. Utiliza ferramentas informáticas na preparación e desenvolvemento dun orzamento ou plan financeiro personalizado.

ECB3.1.3 Manexa gráficos de análise que permiten comparar unha realidade personalizada coas previsións establecidas.

ECB3.2.1. Comprende as necesidades de planificación e do manexo de asuntos financeiros ao longo da vida. Esa planificación vincúlase á previsión realizada en cada etapa, de acordo coas decisións tomadas e a marcha da actividade económica nacional.

ECB3.3.1. Recoñece e explica a relevancia do aforro e do control do gasto.

ECB3.3.2. Analiza as vantaxes e inconvenientes do endebedamento, valorando o risco e seleccionando a decisión máis axeitada para cada momento.

ECB3.4.1. Comprende os termos fundamentais e describe o funcionamento das contas na operativa bancaria.

ECB3.4.2. Valora e comproba a necesidade de interpretar as cláusulas dos contratos bancarios para coñecer os dereitos e as obrigas que se derivan delas, así como a importancia de operar en condicións de seguridade cando se empregan procedementos telemáticos.

ECB3.4.3. Recoñece a capacidade de negociación coas entidades financeiras e analiza os procedementos de reclamación ante estas.

ECB3.4.4. Identifica e explica as modalidades de tarxetas bancarias, así como os elementos e os procedementos que garanten a seguridade na súa operativa.

ECB3.5.1. Identifica, describe e clasifica os tipos de seguros segundo os riscos ou as situacións adversas nas etapas da vida.

Bloque 4. Economía e ingresos e gastos do Estado

ECB4.1.1. Identifica as vías de onde proceden os ingresos do Estado, así como as principais áreas dos gastos do Estado, e comenta as súas relacións.

ECB4.1.2. Analiza e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos ingresos e os gastos do Estado.

ECB4.1.3. Distingue nos ciclos económicos o comportamento dos ingresos e dos gastos públicos, así como os efectos que se poden producir ao longo do tempo.

ECB4.1.4. Describe o contido dos orzamentos públicos e argumenta a necesidade de prever os ingresos e os gastos, e controlar a súa execución.

ECB4.2.1. Comprende e expresa as diferenzas entre os conceptos de débeda pública e déficit público, así como a relación que se produce entre eles.

ECB4.3.1. Coñece e describe os efectos da desigualdade da renda e os instrumentos de redistribución desta.

ECB4.3.2. Interpreta gráficos representativos da distribución da renda

Bloque 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego

ECB5.1.1. Describe as causas da inflación e valora as súas principais repercusións económicas e sociais.

ECB5.1.2. Explica o funcionamento dos tipos de interese e as consecuencias da súa variación para a marcha da economía.

ECB5.1.3. Valora e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos tipos de xuro, inflación e desemprego.

ECB5.2.1. Describe as causas do desemprego e valora as súas principais repercusións económicas e sociais.

ECB5.2.2. Analiza os datos de desemprego en España e as políticas contra o desemprego.

ECB5.2.3. Investiga e recoñece vieiros e tendencias de emprego.

Bloque 6. Economía internacional

ECB6.1.1. Valora o grao de interconexión das economías de todos os países do mundo e aplica a perspectiva global para emitir xuízos críticos.

ECB6.1.2. Explica as razóns que xustifican o intercambio económico entre países e que inflúen nel.

ECB6.1.3. Analiza e presenta acontecementos económicos contemporáneos no contexto da globalización e o comercio internacional.

ECB6.1.4. Recoñece e enumera vantaxes e inconvenientes do proceso de integración económica e monetaria da Unión Europea.

ECB6.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional, e analiza as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.

10. Atención á diversidade e alumnado con NEAE

O tratamento da diversidade é un dos núcleos centrais da labor docente, pois supón axustarse a unha realidade evidente na nosa contorna e precisa dunha atención específica para garantir un proceso de ensinanza-aprendizaxe individualizado. Seguindo o establecido *Ley Orgánica 8/1985, de 3 de xullo, Reguladora do Dereito á Educación*, o equipo docente debe traballar todas as ferramentas e canais precisos para atender as demandas da sociedade e garantir o dereito á educación recoñecido legalmente. Non consiste, polo tanto, en que o alumnado se adapte ás condicións específicas do proceso educativo, senón en que a metodoloxía e a estratexia docente realice os axustes necesarios para progresar no proceso de ensinanza e aprendizaxe adaptándose ás necesidades e capacidades persoais.

Para abordar este aspecto, será imprescindible que o equipo docente teña como referencia o Plan de Atención á Diversidade, no que se recollen as medidas previstas para un bo funcionamento neste eido. Nel aparecerán reflectidas as ferramentas deseñadas con tal fin de carácter organizativo e metodolóxico como son: agrupamentos flexibles, desdobramento de grupos, oferta de materias específicas, plans de mellora, recuperación e específicos, o reforzo educativo, os programas de mellora da aprendizaxe e o rendemento, e as adaptacións curriculares de carácter significativo e non significativo. Destacaremos entre elas as medidas ordinarias de atención á diversidade (entre as que son salientables as medidas de reforzo educativo

para discentes con dificultades de aprendizaxe ordinaria). Tamén haberá que observar, cando así se precise, o establecemento de medidas extraordinarias de atención á diversidade como son as Adaptacións Curriculares Individualizadas Significativas.

No grupo de referencia, partindo dos informes previos de cursos anteriores, non se dan situacións concretas nas que haxa que aplicar medidas de atención á diversidade na materia de Economía. No caso de que fose necesario, deseñaríanse as medidas oportunas en coordinación co Equipo de Orientación, a persoa titora e o Equipo Directivo, así como as respectivas persoas titoras do ou da discente.

11. Unidades didácticas

As unidades didácticas propias da materia de Economía de 4º da ESO serán desenvolvidas en 97 sesións ao longo do curso tendo sempre en conta a súa apertura a cambios e a flexibilidade das mesmas. Para a temporalización, seguirase o calendario escolar do curso 2022/2023 establecido na *Orde do 20 de maio de 2022 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2022/23 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia*, a *Orde do 27 de decembro de 2022 de modificación da Orde do 20 de maio de 2022 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2022/23 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia* e a *Resolución do 10 de novembro de 2021, da Dirección Xeral de Relacións Laborais, pola que se dá publicidade das festas laborais de carácter local para o ano 2022 correspondentes aos concellos das catro provincias da Comunidade Autónoma de Galicia*. Tamén se tomará como referencia a *Resolución do 24 de outubro de 2022, da Dirección Xeral de Relacións Laborais, pola que se dá publicidade das festas laborais de carácter local para o ano 2023 correspondentes aos concellos das catro provincias da Comunidade Autónoma de Galicia*.

Avaliación	Bloque	Unidade	Temporalización
		<i>Avaliación inicial</i>	1 sesión
1ª	B1	1. Introducción á economía	9 sesións
	B1 e B2	2. A produción de bens e servizos	6 sesións
	B1	3. Os mercados e os seus protagonistas	9 sesións
	B3	4. A economía das familias	10 sesións
2ª	B2	5. A empresa	10 sesións
	B4	6. Os indicadores económicos	9 sesións
	B4 e B5	7. A distribución da renda	8 sesións
	B3	8. O diñeiro e os medios de pago	9 sesións
3ª	B5	9. Inflación e tipos de xuro	5 sesións
	B3	10. Aforro e endebedamento	10 sesións
	B6	11. O comercio exterior	6 sesións
	B6	12. Economía e medioambiente	5 sesións

Aínda que cada unidade didáctica está plantexada para desenvolverse nun número concreto de sesións, conta cun carácter flexible para se adaptar a calquera circunstancia ou necesidade que se poida presentar. Na súa aplicación enúncianse: obxectivos, competencias, contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe

e sinálanse tamén os indicadores de logro que nos servirán como docentes para a práctica avaliadora.

Unidade 1. Introducción á economía

Temporalización	
Mes	Sesións
setembro/outubro	9
Bloque: 1. Ideas económicas básicas	
Descrición e xustificación: o curso comeza cun achegamento do alumnado as cuestións básicas da economía para comprender a que lle chamamos actividade económica e que tipo de elementos interveñen no proceso de intercambio económico entre particulares, empresas, Estado e entre nacións. Tamén se abordan os distintos sistemas económicos e os métodos seguidos polos economistas para analizar a economía co obxectivo de comprender que tipo de informacións chegan cada día á poboación referidas a cuestións económicas e como deben ser interpretadas para aproveitar o panorama de perspectivas que se presenta ante o alumnado.	
Obxectivos de etapa a, d, f, h, o	Obxectivos didácticos Diferenciar entre tipos de recursos e tipos de necesidades das persoas. Analizar as vías empregadas polas persoas para satisfacer as súas necesidades. Identificar tipos de bens segundo o seu proceso produtivo. Recoñecer vías para a resolución de problemas económicos tendo en conta os distintos tipos de sistemas. Empregar correctamente o vocabulario específico da asignatura. Diferenciar os distintos sistemas económicos, as súas implicacións históricas e a súa vinculación coas ideas empresariais. Analizar os métodos de análise da economía. Distinguir as formulacións propias da economía positiva daquelas específicas da economía normativa.
Contidos didácticos As necesidades da persoa. Os bens.	A actividade económica. Que é a economía? Os sistemas económicos. O método da Economía.
Contidos B1.1. Economía como ciencia: actividade económica e sociedade. B1.2. Principios na toma de decisións económicas. B1.3. Escaseza, elección e asignación de recursos. Custo de oportunidade. B1.4. O método na economía: modelos económicos.	Criterios de avaliación B1.1. Explicar a economía como ciencia social e valorar o impacto permanente das decisións económicas na vida das persoas. B1.2. Identificar a terminoloxía económica básica e o uso dos modelos económicos, e familiarizarse con eles. Estándares de aprendizaxe avaliábeis ECB1.1.1. Recoñece a escaseza de recursos e a necesidade de elixir e tomar decisións como as claves dos problemas básicos de calquera economía, e comprende que todas as eleccións supoñen renunciar a outras alternativas e que todas as decisións teñen consecuencias. ECB1.1.2. Distingue formas de analizar e resolver problemas económicos, e identifica as súas vantaxes, os seus

Objetivos de etapa		Objetivos didácticos																	
a, f, e, h, o		1. Distinguir os diferentes axentes que interveñen no proceso produtivo. 2. Elaborar un esquema coas funcións e características de cada un dos factores produtivos. 3. Recoñecer a intervención que a tecnoloxía realiza non só no proceso de produción, senón tamén na economía e nas relacións laborais. 4. Analizar gráficamente o custo de oportunidade a partir de unha análise da Fronteira de Posibilidades de Produción. 5. Diferenciar os conceptos de produtividade e eficiencia produtiva. 6. Identificar os sectores económicos e diferenciar as súas características básicas. 7. Analizar o peso de cada un dos sectores produtivos na economía dun país e a súa relación co grao de desenvolvemento.																	
Contidos didácticos		Contidos didácticos																	
1. Que é a produción? 2. Os factores produtivos.		3. A tecnoloxía e a eficiencia produtiva. 4. A produtividade. 5. A fronteira de posibilidades de produción. 6. Os sectores produtivos.																	
Contidos		Criterios de avaliación						Estándares de aprendizaxe avaliábeles											
B1.5. Fronteira de posibilidades de produción. B2.5. Proceso produtivo e factores produtivos. B2.6. Sectores da actividade económica.		B1.2. Identificar a terminoloxía económica básica e o uso dos modelos económicos, e familiarizarse con eles. B2.2. Analizar as características principais do proceso produtivo.						ECB1.2.3. Representa e analiza graficamente o custo de oportunidade mediante a fronteira de posibilidades de produción. ECB2.2.1. Analiza os tipos de factores produtivos e as relacións entre produtividade, eficiencia e tecnoloxía. ECB2.2.2. Identifica os sectores económicos, así como os seus retos e as súas oportunidades.											
Indicadores de logro																			
Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos							Elementos transversais							
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV
ECB1.2.3.	CD CMCCT	Analiza mediante un gráfico o custo de oportunidade e a fronteira de posibilidades de produción para unha empresa.	100%	30%	35%	15%	40%							10%	X	X	X	X	
ECB2.2.1.	CMCCT CSC	Recoñece os factores de produción e as súas características.	100%	40%	40%	20%	20%							10%	X	X	X		

ECB2.2.2.	CD	Identifica os sectores económicos na contorna próxima da nosa localidade e provincia.	90%	30%	25%	45%	20%	10%	X	X	X	X
	CSC											

Unidade 3. Os mercados e os seus protagonistas

Bloque: 1. Ideas económicas básicas	Temporalización	
	Mes	Sesións
	outubro/novembro	9

Descrición e xustificación: o alumnado achégase nesta unidade a unha conceptualización interconectada da economía na que, por medio do coñecemento dos distintos axentes que interveñen nela, analízanse cales son as relacións entre estes axentes os fluxos establecidos e como a satisfacción de necesidades individuais e colectivas conflúe nos distintos tipos de mercados. Tamén se abordarán as diferenzas económicas e sociais ás que dá lugar actualmente a coexistencia de distintos tipos de mercados dentro do contexto global.

Obxectivos de etapa

Obxectivos didácticos

- a, f
1. Recoñecer cales son os axentes que interveñen nunha economía.
 2. Establecer, mediante un gráfico, os vencellos de relación entre os distintos axentes económicos.
 3. Identificar os elementos que integran a renda das familias.
 4. Analizar as relacións que se establecen entre a economía das familias, a economía empresarial e os modelos económicos do Sector Público.
 5. Diferenciar os elementos que interveñen no fluxo circular da renda e as vías de interrelación entre os axentes económicos.
 6. Resolver problemas económicos a partir dos elementos que compoñen o contorno das relacións económicas.
 7. Elaborar un gráfico coas relacións entre axentes económicos que se reproducen nos distintos tipos de mercados.

Contidos didácticos

1. Os axentes económicos.
2. O fluxo circular da renda.
3. Os mercados.

Contidos

B1.6 As relacións económicas básicas e a súa representación.

B1.3. Tomar conciencia dos principios da economía para aplicar nas relacións económicas básicas cos condicionantes de recursos e as necesidades.

ECB1.3.1. Representa as relacións que se establecen entre as economías domésticas e as empresas.
ECB1.3.2. Aplica razoamentos básicos para interpretar problemas económicos provenientes das relacións económicas do seu contorno.

Criterios de avaliación

Estándares de aprendizaxe avaliábeles

Indicadores de logro																			
Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos					Elementos transversais									
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV
ECB1.3.1.	CSC	Identifica as interaccións no fluxo circular da renda e os seus axentes.	100%	70%	40%	30%			20%		10%	X	X	X	X				
ECB1.3.2.	CMCCT CSC	Analiza a partir de casos reais os problemas económicos que xurden nas interaccións entre os axentes e as vías para resolvelos.	90%	30%	60%	30%			10%			X	X	X	X				

Unidade 4. A economía das familias

Bloque : 3. Economía persoal	Temporalización	
	Mes	Sesións
	novembro/dicembro	10
Descrición e xustificación: procurase nesta unidade un aprofundamento na economía familiar por medio da identificación co contexto socio-familiar do alumnado. É dicir, o obxectivo é comprender a economía familiar desde unha perspectiva persoal que, sempre tendo en conta a privacidade do individuo, permita comprender cales son os elementos que forman parte da renda das familias, cal debe ser a xestión correcta para un bo funcionamento da economía persoal e que modelos de aforro pódense establecer en función das necesidades do grupo familiar e do contexto social no que está inserido.		
Obxectivos de etapa a, d, e, f, m	Obxectivos didácticos 1. Analizar o papel das familias dentro da economía e os elementos aos que van destinados o seu consumo e o seu aforro. 2. Identificar as vías de financiación e de rendibilidade económica dos aforros das familias. 3. Elaborar un plan financeiro persoal a partir dunha situación rela de balance de gastos e ingresos semanais. 4. Aplicar as ferramentas tecnolóxicas dispoñibles na rede para identificar os diferentes indicadores económicos relativos ás familias. 5. Recoñecer o termo salario e todos os elementos internos e externos que o compoñen ou que de xeito directo, ou indirecto, interveñen nel. 6. Analizar o papel do Sector Público na economía das familias e as vías de financiación pública da renda familiar. 7. Elaborar unha gráfica cos datos agregados de consumo e gasto do orzamento persoal. 8. Deseñar un modelo racional de planificación da renda persoal axustado ás necesidades básicas e aos gastos extraordinarios de cada persoa.	

Contidos didácticos

1. As familias, unidades de consumo e de aforro.
2. O consumo das familias.
3. Os ingresos das familias: o salario.
4. Os ingresos das familias: o sector público.
5. O aforro das familias.

Contidos

- B3.1. Orzamento persoal. Control de ingresos e gastos.
 B3.2. Xestión do orzamento. Obxectivos e prioridades.
 B3.3. Planificación económico-financieira: necesidades económicas nas etapas da vida.

Criterios de avaliación

- B3.1. Realizar un orzamento persoal distinguindo entre os tipos de ingresos e gastos, e controlar o seu grao de cumprimento e as posibles necesidades de adaptación.
 B3.2. Decidir con racionalidade ante as alternativas económicas da vida persoal, e relacionalas co benestar propio e social.

Estándares de aprendizaxe avaliábeles

- ECB3.1.1. Elabora un orzamento ou plan financeiro persoal, identificando os ingresos e os gastos integrantes, e realiza o seu seguimento.
 ECB3.1.2. Utiliza ferramentas informáticas na preparación e desenvolvemento dun orzamento ou plan financeiro personalizado.
 ECB3.1.3. Manexa gráficos de análise que permiten comparar unha realidade personalizada coas previsións establecidas.
 ECB3.2.1. Comprende as necesidades de planificación e do manexo de asuntos financeiros ao longo da vida. Esa planificación vincúlase á previsión realizada en cada etapa, de acordo coas decisións tomadas e a marcha da actividade económica nacional.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais												
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV				
ECB3.1.1.	CAA CD CMCCT	Realiza un balance semanal da economía persoal e dunha economía empresarial a partir dun caso de grupo.	100%	30%			45%	45%				10%	X			X	X	X					
ECB3.1.2.	CAA CD CMCCT	Presenta de xeito claro e sintético os elementos que interveñen nun orzamento de financiación dunha empresa e dun proxecto persoal.	90%	25%	50%	20%		20%				10%	X	X	X	X	X						

ECB3.1.3.	CAA CD CMCCT	Analiza mediante gráficos a situación financeira dunha empresa do sector privado.	80%	20%	50%	10%	20%	20%	X	X	X	X	X
ECB3.2.1.	CAA CSIEE	Basea o seu proxecto económico persoal na planificación do aproveitamento dos recursos e dos cauces de financiación responsables.	90%	25%	25%	45%	10%	10%	10%	X	X	X	X

Unidade 5. A empresa

Bloque: 2. Economía e empresa	Temporalización	
	Mes	Sesións
	xaneiro	10

Descrición e xustificación: retómase nesta unidade o proxecto empresarial de grupo co obxectivo de empregalo como plataforma na que desenvolver os contidos analizados ao longo da unidade. Así, analizaranse: os distintos tipos de empresas segundo a súa forma xurídica, a súa área de especialización e as súas necesidades; plantexaranse vías de financiación dos proxectos empresariais; elaborárase un balance preliminar a partir das previsións da empresa; e identificaranse todos os elementos que interveñen na xestión tanto económica como fiscal dunha empresa.

Obxectivos de etapa

a, b, e, f, m

Obxectivos didácticos

1. Diferenciar os tipos de empresas segundo a súa constitución accionarial.
2. Distinguir as formas xurídicas das empresas.
3. Clasificar as formas xurídicas das empresas en función dos seus fins e necesidades.
4. Analizar as vías de financiamento empresarial en función de se son externas ou propias da empresa.
5. Calcular os custes de mantemento, de produción, de financiamento e de amortización dunha empresa.
6. Valorar as vías de obtención e captación de capital para unha empresa.
7. Realizar un balance de resultados empresarial.
8. Diferenciar custes e beneficios.
9. Recoñecer o vocabulario propio da unidade.
10. Identificar as obrigas fiscais e de recoñecemento laboral das empresas.
11. Valorar o papel das empresas na economía de un país.
12. Analizar o papel das empresas e os empresarios na economía local e autonómica.

Contidos didácticos

1. As empresas e a produción.
2. A clasificación das empresas.

3. A forma xurídica das empresas.
4. A financiación das empresas.

5. O resultado empresarial.

Contidos

- B2.1 A empresa e o/a empresario/a.
- B2.2. Elementos, funcións e obxectivos da empresa.
- B2.3. Clases de empresas.
- B2.4. Formas xurídicas da empresa.
- B2.7. Fontes de financiamento das empresas. Novas formas de financiamento.
- B2.8. Ingresos e custos da empresa: clasificación.
- B2.9. Resultados da empresa.
- B2.10. Obrigas fiscais das empresas.

Criterios de avaliación

- B2.1. Describir os tipos de empresas e as formas xurídicas das empresas, e relacionar con cada unha coas súas esixencias de capital e as responsabilidades legais dos/das propietarios/as e xestores/as, así como as interrelacións das empresas no seu contorno inmediato.
- B2.3. Identificar as fontes de financiamento das empresas.
- B2.4. Determinar, para un caso sinxelo, a estrutura de ingresos e custos dunha empresa, calculando o seu beneficio.
- B2.5. Diferenciar os impostos que afectan as empresas e a importancia do cumprimento das obrigas fiscais.

Estándares de aprendizaxe avaliábeles

- ECB2.1.1. Distingue as formas xurídicas das empresas e relaciónas coas esixencias de capital para a súa constitución e coas responsabilidades legais para cada tipo.
- ECB2.1.2. Identifica e valora as formas xurídicas de empresas máis apropiadas en cada caso, en función das características concretas, aplicando o razoamento sobre clasificación das empresas.
- ECB2.1.3. Distingue os tipos de empresas e de empresarios/as que actúan no seu ámbito, así como a forma de interactuar co seu contorno máis próximo e os efectos sociais e ambientais, positivos e negativos, que se observan.
- ECB2.3.1. Explica as posibilidades de financiamento das empresas e diferencia o financiamento externo e o interno, a curto e a longo prazo, así como o custo de cada unha e as implicacións na marcha da empresa.
- ECB2.4.2. Distingue os ingresos e os custos dunha empresa, calcula o seu beneficio ou a súa perda, aplicando razoamentos matemáticos, e interpreta os resultados.
- ECB2.5.1. Identifica as obrigas fiscais das empresas segundo a súa forma xurídica e as actividades, e sinala o funcionamento básico dos impostos e as principais diferenzas entre eles.
- ECB2.5.2. Valora a achega que para a riqueza nacional supón a carga impositiva que soportan as empresas.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais										
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV		
ECB2.1.1.	CMCCT CSIEE	Identifica as distintas vías xurísticas de constitución dunha empresa e os seus efectos fiscais e retributivos.	90%	10%	15%	45%	10%			20%							X		X		
ECB2.1.2.	CAA CD	Relaciona as formas xurísticas das empresas cos sistemas económicos máis axeitados para a súa implantación.	90%	15%	25%	25%	30%			10%							X		X		
ECB2.1.3.	CSIEE CSC	Recoñece o papel do empresario na economía de negocio, nos mercados e na sociedade.	100%	25%	10%	20%	30%	20%		10%							X		X		X
ECB2.3.1.	CCL CD CMCCT	Analiza as vías de financiamento interno e externo das empresas a partir de casos prácticos.	90%	15%	10%	20%	60%										X		X	X	
ECB2.4.2.	CD CMCCT	Realiza un balance económico dunha empresa a partir dos datos de gasto/ingreso.	80%	15%			80%			10%							X		X		X
ECB2.5.1.	CD CMCCT	Identifica os diferentes elementos contributivos e fiscais aos que deben atender as empresas.	100%	10%	15%	60%	15%										X		X		X
ECB2.5.2.	CSC	Comprende o papel das empresas no cálculo do PIB, do PNB e das estruturas económicas dunha nación.	90%	10%	25%	5%	50%			10%								X	X	X	X

Unidade 6. Os indicadores económicos

Bloque: 4. Economía e ingresos e gastos do Estado	Temporalización		Sesións
	Mes	febreiro	
Descrición e xustificación: a unidade aprofunda no coñecemento dos elementos económicos alleos ás cuestións específicas da economía da empresa e da familia. Acoderase, polo tanto, a cuestións macroeconómicas que permitan ao alumnado comprender como se mide o grao de produción dun país; a análise desenvolvida polos expertos a partir destes datos mediante a			9

confección dos modelos cíclicos da economía: a análise de como os indicadores macroeconómicos inflúen en cuestións microeconómicas como o desemprego; e un achegamento máis concreto ao xeito no que, dende o plano macroeconómico, a débeda dos estados, o déficit público e o desemprego están interconectados.

Obxectivos de etapa

a, b, e, f, g, ñ

Obxectivos didácticos

1. Explicar os conceptos de Produto Interior Bruto, Produto Nacional Bruto e Produto Nacional Neto.
2. Analizar os ciclos económicos a partir de casos reais de fluctuacións na economía Europea e norteamericana.
3. Identificar as vías das que proceden os ingresos estatais e as súas áreas de gasto.
4. Representar mediante un gráfico as vías e datos de gastos e ingresos dun Estado.
5. Analizar un orzamento público autonómico.
6. Analizar as causas do desemprego e as súas consecuencias para a sociedade, para o Estado e para as empresas públicas e privadas.
7. Recoñecer as vías de financiación pública orzamentaria contra o desemprego e as medidas aplicadas para combatilo.
8. Diferenciar os conceptos de débeda pública e déficit público.

Contidos didácticos

1. O Produto Interior Bruto.
2. Os ciclos económicos.

3. O desemprego.

4. Medidas contra o desemprego.

Contidos

B4.1. Orzamentos públicos: ingresos e gastos do Estado.
B4.2. A débeda pública e o déficit público.

Criterios de avaliación

B4.1. Recoñecer e analizar a procedencia das principais fontes de ingresos e gastos do Estado, e interpretar gráficos onde se amose esa distribución.
B4.2. Diferenciar e explicar os conceptos de débeda pública e déficit público.

Estándares de aprendizaxe avaliáveis

ECB4.1.1. Identifica as vías de onde proceden os ingresos do Estado, así como as principais áreas dos gastos do Estado, e comenta as súas relacións.
ECB4.1.2. Analiza e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos ingresos e os gastos do Estado.
ECB4.1.3. Distingue nos ciclos económicos o comportamento dos ingresos e dos gastos públicos, así como os efectos que se poden producir ao longo do tempo.
ECB4.1.4. Describe o contido dos orzamentos públicos e argumenta a necesidade de prever os ingresos e os gastos, e controlar a súa execución.
ECB4.2.1. Comprende e expresa as diferenzas entre os conceptos de débeda pública e déficit público, así como a relación que se produce entre eles.

Indicadores de logro																			
Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais								
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV	
ECB4.1.1.	CMCCT CSC	Recoñece as vías de financiación e os elementos de gasto dun Estado.	90%	20%	20%	40%	10%	20%					X	X	X	X			
ECB4.1.2.	CD CMCCT	Elabora un gráfico diferenciando o balance económico do Estado e os fluxos de gasto no ano 2004 e no ano 2009.	90%	20%			80%		10%				X	X	X	X			
ECB4.1.3.	CMCCT CSC	Analiza a aplicación práctica dos ciclos Kondratieff e dos ciclos Xograr.	100%	25%	25%	50%	10%	5%					X	X	X	X			
ECB4.1.4.	CCL CSC	Analiza os elementos que compoñen un orzamento público e as súas áreas de referencia no investimento no caso da economía galega.	90%	15%	25%		65%						X	X	X	X			
ECB4.2.1.	CCL CMCCT	Relaciona a débeda pública co modelo orzamentario establecido nun estado nos tempos de crise e nos tempos de bonanza económica.	90%	20%	30%	20%	40%						X	X	X	X			

Unidade 7. A distribución da renda

Bloque: 4. Economía e ingresos e gastos do Estado 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego	Temporalización				Sesións
	Mes				
	febreiro/marzo				8

Descrición e xustificación: a renda, xa analizada nas unidades relativas á economía persoal e á economía das empresas, retómase nesta unidade co obxectivo de que o alumnado comprenda como a existencia duns indicadores comúns de renda non implica unha igualdade na súa distribución nin na súa xestión por parte da sociedade. Deste xeito, búscase nesta unidade analizar a diferente distribución da renda tanto no noso país como no mundo; o grao no que os Estados interveñen mediante os seus elementos orzamentarios para favorecer un equilibrio territorial na renda; e como estes elementos de intervención teñen, ao mesmo tempo, unha repercusión na propia economía do Estado a curto e a longo prazo. Tamén se analizará

como os conceptos de inflación, o IPC e os elementos de financiación das familias interveñen no aumento ou na redución das desigualdades na distribución da renda.

Objetivos de etapa

a, c, d, e, f

Objetivos didácticos

1. Analizar a distribución da renda e os elementos que interveñen nela.
2. Describir os efectos da desigualdade da renda a nivel económico, social, orzamentario e empresarial.
3. Elaborar un gráfico que recolla as diferencias na renda das diferentes comunidades autónomas de España e das provincias de Galicia.
4. Analizar os motivos económicos que dan lugar ás desigualdades territoriais da renda.
5. Coñecer os elementos que forman parte do orzamento público e as vías de financiación deste.
6. Explicar os conceptos de inflación, IPC e partida orzamentaria.
7. Relacionar os datos de desemprego en España coa desigual distribución da renda por comunidades autónomas.
8. Explicar as causas da débeda pública en relación coa desigualdade da renda nacional e a función distributiva do Estado.

Contidos didácticos

1. A renda e a súa distribución.
2. A función distributiva do Estado.

3. O orzamento público.

4. A débeda pública.

Contidos

Criterios de avaliación

Estándares de aprendizaxe avaliábeis

- B4.3. Desigualdades económicas e distribución da renda.
B5.4. Desemprego: clasificación e consecuencias.
B5.5. Causas do desemprego e políticas contra o desemprego. O desemprego en Galicia.
B5.6. Perspectivas da ocupación.

B4.3. Determinar o impacto para a sociedade da desigualdade da renda e estudar as ferramentas de redistribución da renda.
B5.1. Diferenciar as magnitudes de tipos de xuro, inflación e desemprego, analizar as relacións entre elas e interpretar datos e gráficos vinculados con esas magnitudes.
B5.2. Valorar opcións de políticas macroeconómicas para facer fronte ao desemprego.

ECB4.3.1. Coñece e describe os efectos da desigualdade da renda e os instrumentos de redistribución desta.
ECB4.3.2. Interpreta gráficos representativos da distribución da renda
ECB5.1.3. Valora e interpreta datos e gráficos de contido económico relacionados cos tipos de xuro, inflación e desemprego.
ECB5.2.1. Describe as causas do desemprego e valora as súas principais repercusións económicas e sociais.
ECB5.2.2. Analiza os datos de desemprego en España e as políticas contra o desemprego.
ECB5.2.3. Investiga e recoñece vieiros e tendencias de emprego.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais														
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV						
ECB4.3.1.	CCL CMCCT CSC	Analiza o xeito no que a desigualdade da renda está a influir na desigualdade social na nosa provincia.	90%	15%	20%	20%	50%						X	X	X										
ECB4.3.2.	CAA CD CMCCT	Elabora un gráfico sobre a distribución da renda por comunidades autónomas no caso de España.	100%	15%		20%	60%	10%						X	X	X									
ECB5.1.3.	CD CMCCT	Relaciona a fluctuación dos tipos de xuro e a inflación cos distintos panoramas económicos e coa súa influencia no desemprego.	90%	25%	25%	45%		20%						X	X	X	X								
ECB5.2.1.	CCL CMCCT CSC	Analiza os costes económicos do desemprego para a empresa, para o Estado e para unha sociedade.	100%	20%	25%	50%	15%							X	X	X	X								X
ECB5.2.2.	CD CSC	Realiza un gráfico cos datos históricos de desemprego en España rexistrados dende 1980.	90%	15%		80%		10%						X	X	X	X								
ECB5.2.3.	CAA CD	Diferencia as características do desemprego estacional e do desemprego de longa duración.	100%	10%	30%	50%	10%							X	X	X	X								

Unidade 8. O diñeiro e os medios de pago

Bloque: 3. Economía persoal	Temporalización	
	Mes	Sesións
	marzo/abril	9

Descrición e xustificación: o diñeiro e a súa xestión, así como as vías para xestionalo, capitalizan esta unidade na que se busca un coñecemento por parte do alumnado dos distintos tipos de diñeiro, de como este evolucionou ao longo do tempo, dos indicadores que nos serven para analizar a fluctuación do seu valor e da rendabilidade que, a nivel persoal e empresarial, se pode obter del. Co obxectivo de realizar un maior achegamento aos axentes que interveñen na xestión do diñeiro, propónse tamén un simulacro de negociación dun proxecto de aforro persoal cunha entidade bancaria. De igual xeito, esta análise servirá para buscar vías de financiación do proxecto empresarial de grupo e para comprender que elementos e entidades son as encargadas de supervisar que a xestión dos fondos privados por parte das entidades financeiras e dos particulares sexa a máis oportuna.

Obxectivos de etapa a, b, e, f, g	Obxectivos didácticos
	1. Explicar que se entende por diñeiro e por capital nunha familia e nunha empresa. 2. Recoñecer os elementos que interveñen na fluctuación dos indicadores monetarios. 3. Analizar as vías de rendibilizar o aforo a partir dun contrato con entidades financeiras. 4. Realizar un estudo dun contrato bancario e das súas diferentes cláusulas. 5. Negociar cunha entidade financeira un simulacro de crédito a curto prazo e outro a longo prazo. 6. Entender as vías de reclamación administrativa e xurídica dos incumprimentos unilaterais ou bilaterais dun contrato financeiro cunha entidade bancaria e os recursos asociados dispoñibles para o consumidor neste eido. 7. Recoñecer a necesidade de elaborar un modelo de planificación económica personal responsable coas necesidades e capacidades de pagamento. 8. Diferenciar as distintas vías de aprazamento dos pagos e de pago non metálico dun intercambio de bens. 9. Recoñecer os tipos de protección económica que ofrecen as aseguradoras, os seus riscos e os seus custos a curto e a longo prazo.
Contidos didácticos	
1. O diñeiro. 2. A evolución do diñeiro.	3. O diñeiro como activo financeiro. 4. Os intermediarios financeiros.
Contidos	Criterios de avaliación
B3.6. O diñeiro. B3.7. Contratos financeiros: contas e tarxetas de débito e crédito. B3.8. Relacións no mercado financeiro: información e negociación. B3.9. Implicacións dos contratos financeiros. Dereitos e responsabilidades dos/das consumidores/as no mercado financeiro. B3.10. O seguro como medio para a cobertura de riscos. Tipoloxía de seguros.	B3.4. Recoñecer o funcionamento básico do diñeiro e diferenciar os tipos de contas bancarias e de tarxetas emitidas como medios de pagamento, e valorar a oportunidade do seu uso con garantías e responsabilidade. B3.5. Coñecer o concepto de seguro e a súa finalidade.
	ECB3.4.1. Comprende os termos fundamentais e describe o funcionamento das contas na operativa bancaria. ECB3.4.2. Valora e comproba a necesidade de interpretar as cláusulas dos contratos bancarios para coñecer os dereitos e as obrigas que se derivan delas, así como a importancia de operar en condicións de seguridade cando se empregan procedementos telemáticos. ECB3.4.3. Recoñece a capacidade de negociación coas entidades financeiras e analiza os procedementos de reclamación ante estas. ECB3.4.4. Identifica e explica as modalidades de tarxetas bancarias, así como os elementos e os procedementos que garanten a seguridade na súa operativa. ECB3.5.1. Identifica, describe e clasifica os tipos de seguros segundo os riscos ou as situacións adversas nas

etapas da vida.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos							Elementos transversais							
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV
ECB3.4.1.	CCL CMCCT	Emprega correctamente os termos propios da unidade.	100%	15%	10%	25%	25%	10%	10%	10%	10%	10%	X	X	X	X			
ECB3.4.2.	CCL CAA CD	Analiza distintos modelos de financiamento formulados polas entidades bancarias e os seus riscos para a economía persoal, empresarial e para a sociedade no seu conxunto.	80%	15%	40%	10%	40%					10%	X	X	X				
ECB3.4.3.	CAA CD	Realiza unha negociación dun préstamo tendo en conta as capacidades de aforro persoal, as vías de financiamento e os posibles gastos extraordinarios que se presentan no día a día.	90%	25%	20%	60%		10%		10%		10%	X	X	X	X			
ECB3.4.4.	CCL CD CMCCT	Analiza os distintos tipos de tarxetas bancarias e vías de pago dixital tendo en conta as súas obrigas e prazos de cumprimento de depósito.	80%	25%	25%	40%	15%		10%		10%		X	X	X	X			
ECB3.5.1.	CAA CCL CMCCT	Identifica as áreas de negociación e os riscos e beneficios para o consumidor da contratación dun seguro de vida, un seguro do fogar ou un plan de pensións.	90%	20%	25%	45%		20%			10%	X	X	X	X				

Unidade 9. Inflación e tipos de xuro

		Temporalización	
		Mes	Sesións
Bloque: 5. Economía e tipos de xuro, inflación e desemprego		abril	5
Descrición e xustificación: retómase nesta unidade o concepto de inflación de unidades anteriores para relacionalo cos tipos de xuro e con aqueles elementos macroeconómicos do Estado que de xeito directo ou indirecto interveñen na economía persoal, familiar e empresarial. Buscarase agora coñecer as causas da inflación, os seus efectos, a intervención nela dos tipos de xuro e o modo no que os tipos de xuro evolucionaron ao longo do tempo. Trátase, polo tanto, de completar a visión económica de conxunto que se foi perfilando en unidades anteriores para comprender que a economía, na que o alumnado participa de xeito máis ou menos activo, vive sometida a constantes procesos de cambio e modificación que, en calquera caso, influirán na propia economía persoal de cada individuo.			
Obxectivos de etapa a, b, c, d, h		Obxectivos didácticos 1. Relacionar o termo inflación cos datos macroeconómicos dun Estado. 2. Recoñecer as causas da inflación a partir dun caso práctico baseado na economía local. 3. Analizar os efectos económicos, sociais, empresariais e administrativos, non só a nivel local, senón tamén a nivel internacional, dunha fluctuación significativa na inflación. 4. Explicar o que é un tipo de xuro e os diferentes tipos de xuro aplicados na actualidade. 5. Analizar a evolución histórica dos tipos de xuro. 6. Comparar os tipos de xuro aplicados na nosa contorna económica próxima cos aplicados noutras demarcacións territoriais e os efectos destes no crecemento económico da súa área de influencia.	
Contidos didácticos 1. Que é a inflación? 2. As causas da inflación.		3. Os efectos da inflación. 4. O tipo de xuro. 5. A evolución dos tipos de xuro.	
Contidos B5.1. Tipos de xuro. B5.2. Inflación B5.3. Consecuencias dos cambios nos tipos de xuro e inflación.		Criterios de avaliación B5.1. Diferenciar as magnitudes de tipos de xuro, inflación e desemprego, analizar as relacións entre elas e interpretar datos e gráficos vinculados con esas magnitudes. Estándares de aprendizaxe avaliábeles ECB5.1.1. Describe as causas da inflación e valora as súas principais repercusións económicas e sociais. ECB5.1.2. Explica o funcionamento dos tipos de interese e as consecuencias da súa variación para a marcha da economía. ECB5.1.3. Valora e interpreta datos e gráficos de contido	

económico relacionados cos tipos de xuro, inflación e desemprego.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais												
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV				
ECB5.1.1.	CCL CSC	Analiza as causas macroeconómicas e microeconómicas da inflación na economía española.	100%	30%	40%	10%	40%										X	X	X	X			
ECB5.1.2.	CCL CMCCT CSC	Analiza os tipos de xuro aplicados en distintos produtos de financiamento persoal.	90%	40%	40%	20%	20%											X	X	X			
ECB5.1.3.	CD CMCCT	Relaciona a través dun gráfico os tipos de xuro e a inflación coa situación da economía española no contexto internacional e co panorama económico rexistrado a partir de 2007 e o desemprego posterior.	90%	30%	20%	60%												X	X	X	X		

Unidade 10. Aforro e endebedamento

Bloque : 3. Economía persoal	Temporalización	
	Mes	Sesións
	maio	10

Descrición e xustificación: a unidade procura un aprofundamento dos conceptos vistos na unidade previa e nos conceptos relativos á economía persoal por medio dunha análise do aforro dende a perspectiva económica, social e empresarial. Do mesmo xeito desenvolverase o coñecemento das vías de xestión coas entidades financeiras, dos modelos de investimento persoal e empresarial, da súa rendabilidade e das necesidades de asegurar o aforro das familias co obxectivo de protexer activos financeiros de interese para os individuos e para a súa propia contorna económica e social.

Obxectivos de etapa
a, f

Obxectivos didácticos

1. Recoñecer a importancia do aforro para unha correcta xestión da economía persoal, familiar, empresarial e estatal.
2. Analizar as vías de aforro e os tipos de rendementos que se poden obter deste, así como as vías de aproveitamento do aforro.

Unidade 11. O comercio exterior

Temporalización	
Mes	Sesións
maio/xuño	6

Descrición e xustificación: a macroeconomía abordada en unidades anteriores supera nesta as barreiras políticas e económicas do estado para un coñecemento de cal é a interrelación da economía estatal coas economías internacionais, cos distintos modelos e mercados económicos e coas diferentes políticas económicas internacionais. A importancia desta unidade reside na súa inflexión no modelo globalizado de relacións económicas para comprender como o que sucede a nivel microeconómico nas familias ou a nivel macroeconómico en Galicia e en España está necesariamente conectado ao contexto global europeo e das coñecidas como economías centrais do mundo. É dicir, procurárase unha maior contextualización da economía que favoreza a comprensión de como as tendencias rexistradas na economía a nivel global poden influir na nosa propia economía nos próximos anos e que rendementos ou estratexias deben saír da análise destas tendencias.

Obxectivos de etapa
a, e, f, m

Obxectivos didácticos

1. Explicar os factores políticos, económicos, ideolóxicos e culturais que interveñen no comercio internacional.
2. Valorar o xeito no que as distintas economías están interconectadas e os elementos económicos que interveñen para a súa interrelación.
3. Analizar os instrumentos de protección arancelaria e comercial de cada país e os da Unión Europea.
4. Valorar os efectos positivos e negativos que para a economía galega pode ter a aplicación dun Tratado Internacional de Libre Comercio nunha casuística simulada.
5. Explicar os motivos polos que a nivel internacional se establecen relacións de financiamento.
6. Analizar o grao no que a globalización cultural interveñen na globalización económica e as interaccións da globalización na economía territorial galega e a economía local.
7. Elaborar un plan de futuro para unha reintegración económica da Unión Europea que realmente equipare as rendas dos distintos países respectando os elementos propios de regulación interna de cada un.

Contidos didácticos

1. O comercio internacional.
2. Os instrumentos de protección comercial.
3. Os movementos financeiros internacionais.
4. A globalización económica.
5. A integración económica.

Contidos

Criterios de avaliación

Estándares de aprendizaxe avaliábeles

B6.1. Globalización económica.	B6.1. Valorar o impacto da globalización económica, do comercio internacional e dos procesos de integración económica na calidade de vida das persoas e no ambiente.	ECB6.1.1. Valora o grao de interconexión das economías de todos os países do mundo e aplica a perspectiva global para emitir xuízos críticos.
B6.2. Comercio internacional.		
B6.3. Integración económica e monetaria europea.		ECB6.1.2. Explica as razóns que xustifican o intercambio

económico entre países e que inflúen nel.
 ECB6.1.3. Analiza e presenta acontecementos económicos contemporáneos no contexto da globalización e o comercio internacional.
 ECB6.1.4. Recoñece e enumera vantaxes e inconvenientes do proceso de integración económica e monetaria da Unión Europea.

Indicadores de logro

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos							Elementos transversais												
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb.	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV	EV					
ECB6.1.1.	CAA CSC	Elabora un mapa no que se establezan liñas de intercambio económico entre os principais países produtores e consumidores do mundo.	100%	20%			65%	25%				10%		X	X	X								
ECB6.1.2.	CCL CSC	Realiza unha reflexión argumentada sobre a relación entre fluxos económicos actuais e procesos políticos históricos producidos no mundo dende 1945.	90%	30%	40%		45%					5%	X	X	X	X	X							
ECB6.1.3.	CAA CD CSC	Analiza as causas e as consecuencias para as distintas economías Europeas e americanas da posible firma do TTIP e do CETA.	90%	30%	25%	15%	40%			10%		10%	X	X	X	X	X							
ECB6.1.4.	CCL CD CSC	Recoñece as vantaxes económicas que supuxo para Galicia a integración de España na Unión Europea.	90%	20%	35%	10%	35%			10%		10%	X	X	X	X	X							

Unidade 12. Economía e medioambiente

Temporalización	
Mes xuño	Sesións 5
Descrición e xustificación: esta última unidade busca unha concepción deontolóxica da actividade económica que teña como punto de partida o contexto medioambiental no que se desenvolve. Se nas unidades anteriores tiveron especial trascendencia as cuestións propriamente económicas (tanto a nivel macroeconómico como microeconómico) e as cuestións sociais, na presente procurase a comprensión do xeito no que unha actividade económica responsable co medioambiente reverte, en definitiva, na sustentabilidade dos modelos económicos desenvolvidos e da nosa actividade e proxección tanto a nivel empresarial como social.	
Obxectivos de etapa a, e, f, m	Obxectivos didácticos 1. Analizar as consecuencias que o desenvolvemento económico e industrial dos séculos XIX e XX tivo no medioambiente. 2. Representar graficamente o grao no que a actividade económica afectou medioambientalmente a cada rexión do mundo. 3. Analizar de xeito crítico e dende unha perspectiva económica os acordos acadados no cumio do clima de París en 2015. 4. Valorar as repercusións económicas e medioambientais que podería conlevar un modelo de desenvolvemento sustentable que teña en conta os intereses de todos os actores participantes na economía mundial independentemente do seu grao de intervención. 5. Deseñar un plan de desenvolvemento sustentable empresarial que, a nivel local, respecte a contorna natural da zona e favoreza un crecemento económico prolongado no tempo. 6. Explicar, a partir de casos prácticos, os problemas medioambientais que se produciron na nosa contorna no intento de reducir os custos empresariais de produción e incrementar os beneficios de explotación.
Contidos didácticos 1. Teoría económica e medioambiente. 2. Problemas medioambientais relacionados coa actividade económica. 3. Solucións aos problemas medioambientais.	Criterios de avaliación Estándares de aprendizaxe avaliábeis
B6.4. Economía e ambiente: sustentabilidade.	B6.1. Valorar o impacto da globalización económica, do comercio internacional e dos procesos de integración económica na calidade de vida das persoas e no ambiente. ECB6.1.5. Reflexiona sobre os problemas ambientais e a súa relación co impacto económico internacional, e analiza as posibilidades dun desenvolvemento sustentable.
Indicadores de logro	

Identif. estándar	Compet. clave	Indicador	Grao mínimo consec.	Peso cualif.	Instrumentos						Elementos transversais							
					P. escri.	P. oral	Trab. indiv	Trab. grup.	Cad. clas.	Rúb. aula	Obs. aula	CL	CA	TIC	EMP	EOE	EC	PV
ECB6.1.5.	CAA CSC	Analiza o xeito no que o calentamento global está dando lugar ao monopolio por parte de distintas empresas da explotación dalguns dos principais recursos naturais que serán escasos no futuro.	100%	100%	60%	10%	10%	10%	10%	10%	X	X	X	X	X	X	X	X

12. Elementos transversais

O Decreto 86/2015 establece como elementos transversais da etapa de Secundaria a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional. Estes referentes curriculares serán tamén referentes para a acción educativa dentro da materia de Economía de 4º da ESO e deberanse traballar e desenvolver como base da metodoloxía docente. Tamén deberanse ter como referencia o desenvolvemento de valores que potencien o respecto entre homes e mulleres previndo a violencia de xénero, favorecendo a igualdade de trato e a non discriminación, así como o respecto ao medio ambiente e á integridade propia do individuo. Tendo todos estes elementos como punto de partida para a estratexia docente nesta materia, hai dous eidos nos que o propio centro avoga de xeito específico: o fomento da comprensión lectora e a expresión oral e escrita (Proxecto Lector), e o fomento das TIC e da comunicación audiovisual. Para traballalos propónse o seguinte modelo:

Fomento da comprensión lectora e a expresión oral e escrita

Co obxectivo de traballar este eido específico, dende a materia de Economía de 4º da ESO realizarase un traballo de achegamento ás diferentes persoas autoras e catedráticas de Economía que postularon as súas teses sobre os modelos económicos. Así, realizarase unha análise pormenorizada das diferentes fontes bibliográficas tanto primarias como secundarias ou terciarias referentes a este eido autores e tamén se empregarán estas fontes como base de argumentación das tarefas realizadas e das teses desenvolvidas e servirán de referencia para a elaboración de novas tarefas de comprensión, exposición e divulgación dos coñecementos adquiridos.

Do mesmo xeito, dende a materia se avogará por unha colaboración constante co Equipo de biblioteca formulando fontes bibliográficas de interese para o traballo conxunto do alumnado nos distintos niveis e acoderase ás fontes bibliográficas das que dispón o propio centro para a elaboración de tarefas de investigación. Tamén se acoderarán ás fontes bibliográficas das que dispón o propio docente e que, por motivos editoriais, non están dispoñibles en ningún fondo bibliográfico da nosa contorna.

Fomento das TIC e da Comunicación Audiovisual

O aproveitamento das TAC para o desenvolvemento da aprendizaxe e da competencia dixital é un eido de actualización necesaria para o alumnado deste grupo, posto que o seu coñecemento é suficiente, pero precisa dunha constante renovación para adaptarse aos novos tempos. É por isto que dende a materia se fará un especial fincapé neste eido non só para unha mellor comprensión en aprendizaxe na aula, senón tamén para un maior aproveitamento dos recursos das TRIC e das TAC fóra dela. Así, inicialmente teranse os dispositivos dixitais da aula (pizarra dixital e ordenador portátil) como da sala TIC do centro como referencia para todo o traballo realizado. Ademais disto, aproveitaranse as ferramentas e aplicacións que nos ofrecen os smartphones para desenvolver unha metodoloxía que, apoiándose en recursos analóxicos e tradicionais como pode ser a bibliografía, conte con novas vías de aprendizaxe. Tamén se realizará un aproveitamento dos materiais dixitais dispoñibles

no centro para realizar un seguemento das actividades e tarefas propostas na aula virtual.

Educación en valores

A educación en valores, moi presente no noso Proxecto Educativo, é outro dos eixes vertebradores da materia. Tendo en conta que, como se apuntou na introdución, o ser humano é por natureza un ser social (*zoon politikon*, sinalaba Aristóteles) non se pode concebir unha estratexia didáctica que non teña á persoa, e á súa relación coa sociedade, como punto de referencia. Así, dende esta materia tomarase a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (1948) como elemento vertebrador que consolide as relacións sociais dentro e fóra da aula, axude a comprender a necesidade de aplicar uns valores de interrelación ética e moralmente correctos e procure o rexeitamento de toda actitude discriminadora. En calquera caso, deberase ter en conta que a análise da economía non suporá unha revisión da conduta moral das xeracións anteriores, pois avogamos por un coñecemento do pasado, e non por un xuízo, que nos permita analízalo e comprender as súas causas. É dicir, a Economía axudará a comprender por que hoxe as nosas relacións económicas desenvólvense no xeito que o fan e como deben plantexarse no futuro para que continúen a ser responsables cos dereitos do ser humano e coa súa integridade moral.

13. Actividades complementarias

Ao longo do curso desenvolveranse actividades complementarias tanto dentro como fóra do centro co obxectivo de acompañar e fortalecer o proceso de ensinanza e aprendizaxe. Estas actividades disporanse de xeito que axuden e complementen os distintos ritmos de traballo do alumnado e terán como base a colaboración dos distintos departamentos e equipos docentes de cada área.

A nivel particular, dende a materia de Economía de 4º da ESO organizarase algunha saída formativa ao longo do curso, se ben o destino, ou destinos, e datas están aínda por determinar. En calquera caso, procurarase a súa máxima efectividade tanto no relativo á xestión dos recursos económicos como dos recursos educativos dos que dispón o centro.

En relación co resto de departamentos, a materia colaborará en actividades específicas do curso como son as celebracións do Samaín ou do Entroido. Tamén se formularán tarefas de realización conxunta entre departamentos co obxectivo de que estas actividades complementarias gocen da maior interdisciplinabilidade posible.

14. Relación familia-centro educativo

Cando se fala de educación non se pode entender esta como algo illado exclusivo do centro, senón que son as familias no seu seo as que exercen o papel educador e socializador do individuo e as que establecen as primeiras pilastras para unha aprendizaxe significativa ao longo da vida. É por isto que o papel desta materia dentro do currículo de Secundaria debe en todo momento atender ao papel das familias, á colaboración con estas e a interrelación para establecer un modelo de cooperación dentro e fóra do centro que permita un desenvolvemento da aprendizaxe que favoreza realmente os obxectivos que as institucións e a comunidade educativa se propoñen.

Así, dende a materia de Economía de 4º da ESO establécese unha estratexia de cooperación coas familias que quere permitir que estas coñezan en todo momento a evolución do alumnado tanto nos aspectos cognitivos como naqueles de desenvolvemento sociopersoal do individuo.

Con tal fin, o persoal docente manterá unha comunicación constante coa persoa titora do grupo en cuestión para que esta ofrezca unha información actualizada de cada educando cando se reúna coas persoas titoras e, ao mesmo tempo, ofrecerá información ás familias, sempre que estas o requiran e que a persoa titora estea informada delo, a través de entrevistas, vía telefónica ou, de ser preciso, correo electrónico. Será a primeira vía a que prevaleza sobre as demais podendo estar presentes nesas entrevistas a persoa titora no centro do ou da educando e persoal do Departamento de Orientación. Estes representantes, xunto coas persoas titoras legais de cada discente, encargaranse de deseñar as estratexias máis axeitadas para atender as dificultades que poida presentar o ou a educando.

O traballo neste eido tamén suporá unha correlación entre os obxectivos didácticos da materia e os obxectivos concretos da área de Titoría, pois será preciso atender a aquelas necesidades, estratexias de estudo ou técnicas de traballo que concrete a persoa titora no centro co obxectivo de desenvolver unha interdisciplinabilidade que acade as metas propostas no alumnado.

A colaboración coas familias tamén se desenvolverá no relativo a eidos específicos de traballo ou saídas profesionais, pois ante a posibilidade de que unha das persoas titoras legais do alumnado ofrezca as condicións necesarias para un coñecemento en profundidade dos elementos e contidos abordados ao longo do curso poderase solicitar a súa presenza e participación nunha charla-coloquio ou nun obradoiro co alumnado. En calquera caso, para poñer en práctica esta colaboración precisarase do visto e prace do equipo directivo e da persoa en cuestión e intentarase que a súa participación teña lugar dentro do horario lectivo desta materia sen necesidade de ter que recorrer ás horas impartidas por outros departamentos.

15. Avaliación e promoción

A avaliación é un proceso rigoroso e sistemático de recollida e análise de información, por medio de diferentes instrumentos e procedementos, e de todos os elementos que inflúen no proceso de ensinanza e aprendizaxe. É dicir, non consiste só en avaliar ao alumnado, senón tamén en realizar e revisar a práctica docente para adaptala ás necesidades e retos plantexados ao longo da experiencia.

A avaliación debe ser continua, formativa e integradora (artigo 21.2, *Decreto 86/2015*). **Continua**, porque realízase ao longo de todo o proceso educativo e, cando o progreso dun alumno no sexa o axeitado, estableceranse medidas de reforzo educativo en calquera momento do curso, pero sempre tan pronto como se detecten as dificultades. Estas estarán dirixidas a garantir a adquisición das competencias imprescindibles para continuar o proceso educativo. Debe ser **formativa** e actuar coma un instrumento para a mellora tanto dos procesos de ensinanza coma dos procesos de aprendizaxe. Do mesmo xeito, requírese que sexa **integradora** facendo que desde todas as asignaturas se acaden os obxectivos establecidos para a etapa e o desenvolvemento das competencias correspondentes. Isto non impedirá, aínda así, que «o profesorado realice de xeito diferenciado a avaliación de cada materia tendo en

conta os criterios de avaliación e os estándares de aprendizaxe de cada unha delas» (artigo 21.2 do *Decreto 86/2015*).

Deste xeito, e seguindo a *Orde do 21 de decembro de 2007 pola que se regula a avaliación na educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia* e a *Orde do 23 de xuño de 2008* que a modifica, así como a *Orde do 2 de marzo de 2021 pola que se regula o dereito do alumnado á obxectividade na avaliación e se establece o procedemento de reclamación das cualificacións obtidas e das decisións de promoción e obtención do título académico que corresponda, en educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato*, estableceranse medidas para que a avaliación se adapte ás necesidades do alumnado con NEAE, adopte indicadores de logro cos que avaliar o nivel de consecución dos obxectivos programados e garanta o dereito do alumnado a unha avaliación obxectiva que valore e recoñeza a súa adicación, esforzo e rendemento. O apartado de avaliación responderá, polo tanto, ás preguntas: ¿Que avaliar?, ¿cando avaliar? e ¿como avaliar?

O obxecto a avaliar, o «que», o definimos no apartado 8. Criterios de avaliación ao nos referir aos criterios seguidos para avaliar o proceso de ensinanza e aprendizaxe ao longo do curso e, dentro de cada unidade didáctica, de xeito específico. No entanto, esta avaliación debe acoller tamén a práctica docente. É por iso que disporese dun **diario de aula** que recollerá apuntamentos sobre o grao no que os obxectivos propostos para cada tarefa estanse a cumprir, as melloras propostas e a adecuación das modificacións, tanto temporais como metodolóxicas, ás necesidades e capacidades do alumnado.

O «cando avaliar», pola súa parte, estará dividido en tres etapas diferentes:

- **Avaliación inicial:** terá lugar nas dúas primeiras semanas do curso e plantexarase por medio da observación por parte do persoal docente e a recollida de tarefas, ben sexan en soporte material como dixital. Esta avaliación será o punto de partida para observar os coñecementos previos dos que dispón o alumnado e adecuar os contidos que se van abordar nas seguintes semanas.
- **Avaliación procesual ou continua:** a súa función é de diagnóstico e orientación constante, pois serve para coñecer e valorar o traballo do alumnado, a súa evolución, o grao no que os e as educandos están a cumprir os indicadores de logro e os obxectivos propostos e o grao no que a función docente está a cumprir cos seus obxectivos iniciais.
- **Avaliación final:** ofrece unha información conxunta, aínda que non sempre concluínte, sobre o proceso de ensinanza e aprendizaxe. É unha avaliación que, neste caso, establécese a partir dunhas probas nas que sempre deberán estar presentes preguntas de comprensión, análise, exposición e preguntas cortas referidas a contidos concretos. O obxectivo é que esta avaliación non só sirva para coñecer o grao de coñecemento dos contidos vistos, senón tamén o grao de comprensión, a capacidade de formulación de novas hipóteses a partir deles e aqueles elementos nos que hai que afondar para fortalecer o proceso de ensinanza e aprendizaxe. Para realizar esta avaliación realizaranse dúas probas por trimestre que veranse complementadas por unha avaliación procesual continua. Tamén haberá, antes de rematar o curso, unha proba a maiores para aquel alumnado que non superase algún dos bloques de traballo desenvolvidos.

O «como avaliar» virá determinado polos instrumentos de avaliación. Aínda que no bloque anterior xa se detallou algún deles, a continuación expóñense de xeito pormenorizado:

a) Avaliación inicial

Partindo dos informes específicos de avaliación previa formulados polo Departamento de Orientación, elaborárase un formulario de actividades de aula no que se combinarán preguntas curtas, preguntas de relación e preguntas de comprensión sobre os contidos da materia de Economía. Este formulario disporá dunha rúbrica de avaliación que, ao mesmo tempo, recollerá apartados específicos referidos ás observacións do persoal docente na aula, á avaliación de elementos procedimentais desenvolvidos durante os traballos individuais e grupais e á avaliación das relacións interpersonais que se observan dentro da aula. É dicir, a avaliación inicial terá en conta: coñecemento de contidos previos e de contidos futuros, observacións do persoal docente, tarefas e traballos individuais e grupais e relacións sociais dentro da aula.

b) Avaliación continua

A avaliación continua basearase nunha observación directa e permanente do traballo do alumnado, da súa participación na aula, da súa interacción co resto do grupo e co docente ou da súa colaboración e grao de implicación nas actividades en grupo. Para a realización desta avaliación deseñaranse rúbricas, listas de control, escalas de estimación categoriais e descritivas e recollerase no diario de aula as incidencias que se puideron ter observado ao longo do curso relativas tanto ao proceso de aprendizaxe como ao de ensinanza co obxectivo de que sexa unha avaliación bidireccional.

15.b.1 Procedementos para a avaliación continua

Na avaliación da evolución do alumnado ao longo do curso levaranse a cabo os seguintes procedementos:

- Participación na aula: valorárase o interese, a participación, o esforzo e o comportamento. Unha chamada de atención grave (como o é que nunha sesión un/ha discente sexa expulsado da aula) suporá a perda completa da nota correspondente a este apartado da avaliación.
- Tarefas, traballos, composicións de textos e actividades en grupo e individuais: posibilitan o seguemento continuado da evolución do alumnado (comprensión de contidos e aprendizaxe das competencias). Procurárase que sexan o máis variadas posibles (definicións, mapas, gráficos, comentarios de texto, traballos individuais ou grupais, debates etc), tanto para fomentar o desenvolvemento de todas as competencias como para atender á diversidade e aos distintos ritmos de maduración cognitiva.
- Probas de contidos: son probas escritas que permiten avaliar tanto a fixación das cuestións teóricas como as destrezas na parte práctica ou

as competencias. Como regra xeral (aberta ás incidencias que poidan xurdir), realizarase un mínimo de dúas probas por avaliación.

15.b.2 Criterios de cualificación

- Participación na aula: ponderará un 10% da nota final de cada avaliación. Este 10% poderase perder pola comisión dunha falta grave (aptdo. 15.b.1 da programación).
- Tarefas, traballos, composicións de textos e actividades en grupo e individuais: terán un valor do 40% da nota final de cada avaliación. Poderase perder esta porcentaxe por:
 - Non traer as tarefas, composicións, definicións ou actividades feitas e cumprindo os criterios establecidos en cada caso (a copia ou plaxio dun traballo suporá que quede invalidado e a súa nota numérica sexa un 0).
 - Non colaborar, participar e traballar nas actividades grupais.
 - Non entregar as tarefas, composicións, definicións ou actividades na data establecida.
 - No caso de que a nota numérica dun traballo ou unha composición sexa inferior a 3,5 o autor ou autora deberá repetila para que poida facer media co resto de notas da avaliación.
- Probas de contidos: o seu valor supón o 50% da nota final de cada avaliación (no caso de que haxa dúas probas, o reparto do peso de cada unha delas neste 50% será dun 20% a primeira e un 30% a segunda). Considerarase que unha proba está aprobada cando se obteña un 5 sobre 10 no resultado numérico da mesma. Á avaliación das probas de contidos engádese un aspecto avaliabile que só se terá en conta neste caso, a corrección ortográfica. Esta será avaliada en cada unha das probas do seguinte xeito:
 - Por cada dúas faltas graves descontarase 0,1 sobre 10 da nota final da proba. Considérase falta grave a ausencia dunha til, os erros ortográficos (b por v; m por n; k por q, etc.), os erros gramaticais ou erros referidos á terminoloxía específica da materia.
 - Por cada dúas faltas leves descontarase 0,005 sobre 10 da nota final da proba. Considérase falta leve a ausencia de puntos, de comas, de separación entre parágrafos, de letras, ou calquera outra falta na expresión escrita non recollida dentro do grupo das faltas graves.

15.b.3 Elaboración da nota media trimestral

No tocante á ponderación da cualificación dos exames na media trimestral, a nota mínima que debe de acadar o alumnado para a elaboración desta será dun 3,5. Se non chega a esta cifra, darase esa parte da materia por non superada (e seguiranse os procedementos que detallamos a continuación para a recuperación dos exames ou avaliacións).

No caso de que algún alumno ou alumna realice unha práctica fraudulenta no exame, dita proba será cualificada coa nota de 0, e suspenderá a correspondente avaliación con todas as súas consecuencias.

Para que unha avaliación se considere superada, a suma de todas as porcentaxes, e a ponderación porcentual de cada un dos apartados referidos no punto 15.b.2. debe dar como resultado un 5 sobre 10. Se non se obtén esta nota despois de realizar a ponderación, a avaliación considerárase suspensa.

15.b.4 Recuperación dunha proba ou exame

O alumnado que non acade un 3,5 na primeira convocatoria dunha proba ou exame terá a obrigatoriedade de repetilo. Esta recuperación realizarase antes do termo da avaliación ou, no caso de non ser posible, a comezos da seguinte avaliación.

Na recuperación da proba será necesario obter un 3,5 ou máis para poder facer media co resto de notas da avaliación. Se non se obtén esa nota, non se fará media. É dicir, para aprobar a avaliación hai que ter todas as probas aprobadas.

15.b.5 Recuperación dunha avaliación

Realizarase unha única proba escrita de recuperación dunha avaliación por trimestre. A este respecto, só no caso de superala (cando se chegue a cinco puntos sobre 10) esta nota fará media para a obtención da cualificación da avaliación ordinaria de xuño.

Así mesmo, existirá unha proba escrita de recuperación final en xuño, coas seguintes características:

- Aqueles alumnos ou alumnas que só teñen unha avaliación pendente, realizarán unha proba dos contidos relativos aos seus bloques específicos.
- Os alumnos con dúas ou tres avaliacións pendentes examinaranse da totalidade da materia.

c) Avaliación final

Terá como base a realización de probas escritas, pero tamén todo o traballo realizado ao longo do curso ou dun trimestre, os resultados arroxados polos instrumentos de avaliación e as observacións realizadas polo persoal docente e recollidas nos instrumentos de avaliación antes referidos. Esta avaliación non se poderá entender como algo illado, senón que terá que observar a evolución do alumnado ao longo do trimestre ou do curso, o traballo realizado para acadar os estándares de aprendizaxe e indicadores de logro propostos e a correlación entre esta aprendizaxe e a adquisición das competencias propostas para esta etapa.

Por outra banda, e co obxectivo de que haxa unha valoración do traballo conxunto realizado polo alumnado ao longo do curso, o conxunto da avaliación de

cada trimestre realizarase de xeito proporcional tendo en conta os seguintes criterios: a primeira das probas escritas de terá un peso dun 20% sobre a nota final, mentres que a segunda terá un peso do 30%; a participación na aula do alumnado terá un valor do 10% da nota entendéndose sempre que o alumnado decaerá no recoñecemento desta porcentaxe no caso de que acumule tres chamadas de atención por faltas graves dentro da aula; as tarefas e actividades en grupo e individuais valerán un 40% e o alumnado decaerá no recoñecemento desta porcentaxe no caso de non traer as tarefas feitas en tres ou máis ocasións, copiar ou plaxiar un traballo dispoñible nunha fonte allea, non colaborar ou participar nas actividades individuais ou grupais, ou non entregar as tarefas na data establecida en tres ou máis ocasións. De igual modo, ao longo de cada trimestre formularanse preguntas sobre economía nas clases (unha en cada sesión), cuxa resposta correcta ás mesmas dará a opción de contar con 0,5 puntos máis na seguinte das probas que se realicen. Estas preguntas son paralelas o desenvolvemento dos contidos vistos na aula e buscan un modelo de aprendizaxe no que sexa o alumnado o que desenvolva a autonomía e a actitude crítica para intentar dar resposta a cuestións económicas que se nos presentan no noso día a día, que semellan irrelevantes inicialmente, pero cuxa resposta nos axuda a comprender de que xeito practicamente todo está intervido pola economía. Nese senso, fórmulase tamén a posibilidade de que sexa o alumnado o que plantexe unha pregunta sobre economía e ofrezca unha resposta de base económica comprensible para o resto de integrantes do grupo. No caso de que pregunta e resposta cumpran cos indicadores establecidos na rúbrica de avaliación desta área, esta persoa podería obter ata un punto máis na seguinte proba que se realice. En calquera caso, a obtención dun punto no segundo dos casos elimina o 0,5 obtido pola primeira das vías. É dicir, o máximo que se podería obter por estas actividades de desenvolvemento da autonomía persoal é 1 punto para a seguinte das probas que se realicen.

A calificación do curso seguirá un modelo de avaliación continua. Se algún discente non obtivese un 5 de media das tres primeiras avaliacións a comezos do mes de xuño, realizarase unha proba extraordinaria das avaliacións suspensas antes de que se realice a avaliación final.

Non se establecen medidas de recuperación de pendentes para esta materia en 4º da ESO no curso 2021/2022 porque non hai ningún nin ningunha discente que acceda ao presente curso coa materia suspensa de cursos ou niveis anteriores.

Como se apuntou con anterioridade a práctica docente tamén será avaliada mediante rúbricas e escalas de estimación categorial cuxa aplicación poderá temporalizarse de xeito trimestral. Do mesmo xeito, disporase dun diario de aula no que se recolla unha avaliación continua da práctica docente e das estratexias metodolóxicas. A programación didáctica, mentres, será avaliada a final de cada curso, ou de considerarse preciso con anterioridade, mediante unha rúbrica de avaliación que recollerá o grao de consecución dos distintos indicadores de logro propostos para a aplicación e posta en práctica desta programación.

d) Avaliación do proceso de ensino e da práctica docente.

O profesorado deberá de ter en conta, unha vez finalizado o proceso de aprendizaxe de cada unidade didáctica, a resposta dos alumnos ou alumnas ante os seus contidos e procedementos, e tomar nota no caderno de aula das incidencias que xurdiron no seu desenvolvemento.

Estas anotacións, así como outras cuestións de especial relevancia, ficarán recollidas na memoria final de curso e na programación didáctica do ano seguinte, coa finalidade de tentar corrixir ou mellorar o proceso de ensino-aprendizaxe da materia. En suma, partírase dos seguintes indicadores de logro:

1.- Avaliación da proceso de ensino e de práctica docente	Escala			
(Indicadores de logro)				
Proceso de ensino:	1	2	3	4
1.- O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado?				
2.- Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreza a aprendizaxe?				
3.- Conseguiuse motivar para conseguir a súa actividade intelectual e física?				
4.- Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado?				
5.- Contouse co apoio e implicación das familias no traballo do alumnado?				
6.- Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado?				
7.- Tomouse algunha medida curricular para atender al alumnado con NEAE?				
8.- Tomouse algunha medida organizativa para atender al alumnado con NEAE?				
9.- Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado?				
10.- Usáronse distintos instrumentos de avaliación?				
11.- Dáse un peso real á observación do traballo na aula?				
12.- Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo?				

Práctica docente:	1	2	3	4
1.- Como norma xeral fanase explicacións xerais para todo o alumnado				
2.- Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa?				
3.- Elabóranse actividades de distinta dificultade atendendo á diversidade				
4.- Elabóranse probas de avaliación de distinta dificultade para os alumnos con NEAE?				
5.- Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar?				
6.- Intercálase o traballo individual e en equipo?				
5.- Poténcianse estratexias de animación á lectura e de comprensión e expresión oral?				
6.- Incorpóranse ás TIC aos procesos de ensino - aprendizaxe				
7.- Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada				

estándar?				
8.- Ofrécese ao alumnado de forma inmediata os resultados das probas/exames,etc?				
9.- Coméntase co alumnado os fallos máis significativos das probas /exames, etc?				
10.- Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus fallos?				
11.- Cal é o grao de implicación nas funcións de titoría e orientación do profesorado?				
12.- Realizáronse as ACS propostas e aprobadas?				
13.- As medidas de apoio, reforzo, etc establécense vinculadas aos estándares				
14.- Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación,.. ?				

e) Avaliación da programación didáctica

Ademais da avaliación continua da programación didáctica pautada no apartado anterior, ao final do curso realizarase tamén unha observación xeral da práctica docente. Nela teranse en conta os seguintes indicadores de logro:

- a) O nivel de impartición dos contidos e, de ser o caso, as causas da súa modificación.
- b) O grao de consecución final dos obxectivos.
- c) A ponderación das cualificacións acadadas polo alumnado.
- d) A valoración das actividades complementarias e extraescolares.
- e) O grao de consecución doutros obxectivos didácticos ou de convivencia relativos a toda a comunidade educativa.

16. Adaptación da programación ás continxencias sanitarias pola COVID-19

En febreiro de 2020 a Organización Mundial da Saúde declarou pandemia a extensión dun gromo de coronavirus denominado SARS-COV2 que tamén afectou ao noso territorio. A expansión dese gromo, ademais dunha elevadísima cifra de mortes a nivel mundial e diversas afeccións e efectos secundarios entre a poboación que o sufriu, motivou o peche dos centros educativos da Comunidade Autónoma de Galicia o día 13 de marzo de 2020. Este peche motivou un cambio na metodoloxía empregada, pois a partir de entón, e ata o final do curso 2019-2020, foi preciso recorrer ás canles dixitais.

En setembro de 2021 a declaración de pandemia mantense activa, no territorio galego e no estatal seguen a producirse novos gromos e segue presente a posibilidade de confinar ou illar a pequenos grupos de poboación. Ante esta situación, e cumprindo coa lexislación ao respecto publicada pola Consellería de Cultura,

Educación e Universidade, establécense para a nosa materia tres modelos distintos de desenvolvemento da programación e de aplicación da mesma.

Todas as medidas aquí recollidas poderán sufrir modificacións en función das instrucións publicadas pola Consellería de Cultura, Educación e Universidade ou o Ministerio de Educación y Formación Profesional en cada momento. Polo tanto, o plan de acción aquí exposto non é máis que unha proposta metodolóxica vulnerable ás medidas adoptadas polas institucións competentes na materia.

16.1 Modelos de aplicación da programación didáctica no curso 21-22

16.1.1 Modelo A (presencial)

Entenderase por modelo presencial aquel no que o alumnado asista con normalidade ás aulas de xeito presencial e no que a actividade no centro supoña, a lo menos, un 90% da docencia por parte do profesorado. Neste modelo non se contempla a existencia dun gromo na aula de referencia que obrigue ao illamento do total do alumnado ou do profesorado encargado de impartir a materia. É, polo tanto, un modelo de normalidade absoluta no que as medidas de contixencia fronte á pandemia non estarían afectando ao normal desenvolvemento das sesións lectivas na aula.

Este modelo aplicará a estratexia metodolóxica e a temporalización recollidas nos anteriores apartados da programación.

16.1.2 Modelo B (semipresencial)

Entenderase por modelo semipresencial aquel no que se estableza unha diversificación de asistencia ás aulas por parte do alumnado. Aínda que este modelo non foi plantexado ata o momento actual polas institucións educativas autonómicas e estatais para os centros de ensino Secundario e Bacharelato, si que se está a aplicar nas universidades galegas e noutros centros de estudo de España, polo que se considera de interese telo en conta ante a posibilidade de que, nun momento dado, se poña en práctica.

Neste modelo aplícase unha diferenciación de asistencia ás aulas por parte do alumnado de xeito que unha aula pódese dividir en dous grupos e que cada un destes acuda ao centro en días alternos ou sucesivos, pero sen que un grupo coincida co outro. É dicir, podería darse o caso no que a metade do alumnado acuda ao centro os luns e os martes, a outra metade mércores e xoves e os venres un e outro grupo se vaian alternando. Esta opción é a máis extendida na actualidade en centros de estudos superiores, pero a súa efectividade aínda non está demostrada, polo que calquera opción na que o total do alumnado non acuda aos centros no habitual período lectivo estaría incluída neste modelo semipresencial.

16.1.3 Modelo C (online)

Entenderase por modelo online aquel no que a asistencia ao centro se vexa restrinxida ou paralizada por orde da autoridade educativa ou sanitaria da nosa área de actuación. Este modelo implica a non asistencia ao centro educativo por parte do alumnado ou do profesorado e cumpre, en un gran número de aspectos, coas características do modelo aplicado dende o 13 de marzo de 2020 ata o final do curso 2019-2020. Dicimos que cumpre con estes aspectos, pero non en todos, porque ademais de ser o modelo de aplicación de referencia en caso dun novo confinamento da nosa comunidade educativa, tamén pode ser un modelo de aplicación no caso de

que só o grupo de referencia da materia ou o profesorado que a imparte se vise afectado por unha restricción da mobilidade que implique o seu confinamento. É dicir, a diferenza do que aconteceu a finais do curso 19-20, este modelo aplicarase non só cando o conxunto da comunidade educativa se vexa confinado, senón tamén no caso de que o grupo afectado sexa só o de referencia da materia ou o profesorado que a imparte.

En calquera caso, non se considerará obrigada a súa aplicación en caso de que o alumnado ou o profesorado da materia vexan limitada a súa mobilidade e non se atopen en condicións de desenvolver a normal actividade lectiva (baixas médicas ou situacións de illamento que limiten as posibilidades de docencia online). Este modelo verase sempre condicionado polas instrucións que dite a autoridade educativa, pero o descoñecemento de cales poidan ser esas instrucións, na actualidade, fai que non se poidan determinar tampouco con exactitude os casos nos que o modelo online non se aplicará e se establezan, a título individual, estas posibles limitacións.

16.1.3.a Temporalización

A temporalización da materia durante os períodos de docencia online verase afectada polas condicionantes que establezan os cauces de comunicación. Aínda que se intentará cumprir coa temporalización prevista para o conxunto do curso no modelo presencial, haberá que adaptara esta temporalización aos posibles problemas que poidan presentar as plataformas online aconselladas para a docencia online. Ademais, hai que ter en conta que a nosa actividade docente desenvólvese nun contexto no que as comunicacións por Internet e telefonía non gozan sempre de boa cobertura e é bastante habitual que se produzan cortes ou desconexións temporais do servizo que impidan o normal desenvolvemento das clases.

Ante a previsión de que se poida dar unha incidencia temporal nas plataformas online de referencia establecidas pola Consellería, o profesorado intentará dotar de actividades e materiais ao alumnado para que poida traballar na casa a materia que estaba prevista para o día no que se produciu esa incidencia.

No caso de que se dea unha incidencia mantida no tempo, ben sexa nas plataformas online de referencia establecidas pola Consellería ou nas infraestruturas de telecomunicacións, e impida o normal desenvolvemento das sesións lectivas, o problema será comunicado á dirección do centro e á inspección educativa.

16.1.3.b Relación entre contidos, criterios de avaliación, competencias clave, elementos transversais e estándares

A relación entre contidos, criterios de avaliación, competencias clave, elementos transversais e estándares establecida na programación presencial manterase na docencia online. Só no caso de que, como sucedeu na terceira avaliación do curso 2019/2020, a autoridade educativa resolva unha adaptación desta realizaranse os cambios que se consideren oportunos dende o departamento de Xeografía e Historia para cumprir coa legalidade.

De realizarse unha adaptación deste apartado, daráselle publicidade á relación modificada de contidos, criterios de avaliación, competencias clave, elementos transversais e estándares mediante a páxina web do centro.

16.1.3.c Metodoloxía didáctica

A posta en práctica desta programación mediante cauces telemáticos implicará unha modificación na metodoloxía diaria aplicada na aula. Deste xeito, as actividades

individuais ou grupais propostas polo docente realizaranse mediante a Aula Virtual do centro e as ferramentas dixitais das que a comunidade educativa dispoña para unha aprendizaxe diversificada. Pola súa banda, as sesións de intercambio de coñecementos e desenvolvemento dos mesmos de xeito oral se realizarán mediante a plataforma de comunicación Webex sempre e cando esta plataforma permita o normal acceso de todo o alumnado do grupo de referencia. De non ser posible esa comunicación online (algo que foi moi habitual nos cursos anteriores debido a que o alumnado manifestou problemas de cobertura ou de conexión online especificamente mediante Webex e o propio profesorado experimentou eses problemas con esta plataforma) agardaranse instrucións por parte da autoridade educativa competente.

Polo que respecta ás ferramentas de avaliación, estas adaptaranse ás posibilidades de avaliación online que ofrezca a Aula virtual do centro ou calquera outra ferramenta complementaria que garanta a privacidade do alumnado. Tamén será avaliada a participación nas conexións online co alumnado e os traballos e tarefas realizadas ao longo de cada período de aplicación do modelo online.

16.1.3.d Avaliación

A avaliación dun modelo de aprendizaxe online virá determinada non só polas circunstancias de confinamento do alumnado e do profesorado que se poidan dar, senón tamén polas instrucións que dite a autoridade educativa ao respecto. Deste xeito, aínda que como norma xeral se manterán as ferramentas de avaliación propias do modelo presencial, no caso de que unha ou o conxunto do grupo se atopen baixo confinamento, e sempre que esta situación se mantexa no tempo ata completar unha avaliación, empregaranse os seguintes procedementos e ferramentas:

a) Procedementos para a avaliación continua (online)

Na avaliación da evolución do alumnado durante o período de tempo no que se teña que desenvolver unha metodoloxía online:

- Participación nos grupos de traballo online e nas clases: valorarase o interese, a participación, o esforzo e o comportamento. Unha chamada de atención grave suporá a perda completa da nota correspondente a este apartado da avaliación.
- Tarefas, traballos, composicións de textos e actividades en grupo e individuais: posibilitan o seguimento continuado da evolución do alumnado (comprensión de contidos e aprendizaxe das competencias). Procurarase que sexan o máis variadas posibles (definicións, mapas, gráficos, comentarios de texto, traballos individuais ou grupais, debates etc), tanto para fomentar o desenvolvemento de todas as competencias como para atender á diversidade e aos distintos ritmos de maduración cognitiva.
- Probas de contidos: terán lugar sempre e cando as condicións establecidas pola autoridade educativa nolo permitan.

b) Criterios de cualificación

- Participación na aula: ponderará un 10% da nota final de cada avaliación. Este 10% poderase perder pola comisión dunha falta grave.
- Tarefas, traballos, composicións de textos e actividades en grupo e individuais: terán un valor do 50% da nota final de cada avaliación.

Poderase perder esta porcentaxe por:

- Non presentar as tarefas, composicións, definicións ou actividades feitas e cumprindo os criterios establecidos en cada caso (a copia ou plaxio dun traballo suporá que quede invalidado e a súa nota numérica sexa un 0).
- Non colaborar, participar e traballar nas actividades grupais.
- Non entregar as tarefas, composicións, definicións ou actividades na data establecida.
- No caso de que a nota numérica dun traballo ou unha composición sexa inferior a 3,5 o autor ou autora deberá repetila para que poida facer media co resto de notas da avaliación.
- Probas de contidos: o seu valor supón o 40% da nota final de cada avaliación (no caso de que haxa máis de dúas probas, o reparto do peso de cada unha delas neste 40% será proporcional). Considerarase que unha proba está aprobada cando se obteña un 5 sobre 10 no resultado numérico da mesma. Á avaliación das probas de contidos engádese un aspecto avaliabile que só se terá en conta neste caso, a corrección ortográfica. Esta será avaliada en cada unha das probas do seguinte xeito:
 - Por cada dúas faltas graves descontarase 0,1 sobre 10 da nota final da proba. Considérase falta grave a ausencia dunha til, os erros ortográficos (b por v; m por n; k por q, etc.), os erros gramaticais ou erros referidos á terminoloxía específica da materia.
 - Por cada dúas faltas leves descontarase 0,005 sobre 10 da nota final da proba. Considérase falta leve a ausencia de puntos, de comas, de separación entre parágrafos, de letras, ou calquera outra falta na expresión escrita non recollida dentro do grupo das faltas graves.

No caso de que a autoridade educativa estableza a prohibición de realizar probas de contidos online, o reparto da porcentaxe de cada unha das ferramentas será: participación na aula e ponderará un 20%; tarefas e traballos ponderará un 80%.

c) Elaboración da nota media trimestral

No tocante á ponderación da cualificación dos exames/traballos na media trimestral, a nota mínima que debe acadar o alumnado para a elaboración desta será dun 3,5. Se non chega a esta cifra, darase esa parte da materia por non superada (e seguiranse os procedementos que detallamos a continuación para a recuperación dos exames ou avaliacións).

No caso de que algún alumno ou alumna realice unha práctica fraudulenta no exame/traballo, dita proba será cualificada coa nota de 0, e suspenderá a correspondente avaliación con todas as súas consecuencias.

Para que unha avaliación se considere superada, a suma de todas as porcentaxes, e a ponderación porcentual de cada un dos apartados referidos no punto 16.1.3.d.b) debe dar como resultado un 5 sobre 10. Se non se obtén esta nota despois de realizar a ponderación, a avaliación considerárase suspensa.

d) Recuperación dunha proba, exame ou traballo

O alumnado que non acade un 5 na primeira convocatoria dunha proba, exame ou traballo terá a obrigatoriedade de repetilo. Esta recuperación realizarase antes do termo da avaliación ou, no caso de non ser posible, a comezos da seguinte avaliación.

Na recuperación da proba, exame ou traballo será necesario obter un 3,5 ou máis para poder facer media co resto de notas da avaliación. Se non se obtén esa nota, non se fará media. É dicir, para aprobar a avaliación hai que ter todas as probas, exames ou traballos aprobados.

Se unha persoa suspende unha proba online (estando en confinamento) e recibe a alta para volver ao modelo presencial antes da recuperación deberá facer esa recuperación da proba xa no modelo presencial.

e) Recuperación dunha avaliación

Realizarase unha única proba escrita de recuperación dunha avaliación por trimestre. A este respecto, só no caso de superala (cando se chegue a cinco puntos) esta nota fará media para a obtención da cualificación da avaliación ordinaria de xuño. No caso de que a persoa que ten facer a recuperación dunha avaliación estea confinada (e sempre que se trate dunha situación transitoria que non se manteña máis dun mes) agardarase á súa volta ao centro para fixar unha data para a recuperación. En calquera caso, esta data debe fixarse para os primeiros días de volta ás aulas por parte desa persoa.

Asímesmo, existirá unha proba escrita de recuperación final en xuño, coas seguintes características:

- Aqueles alumnos ou alumnas que só teñen unha avaliación pendente, realizarán unha proba dos contidos relativos aos seus bloques específicos.
- Os alumnos con dúas ou tres avaliacións pendentes examinaranse da totalidade da materia.
- En caso de que a persoa que debe recuperar en xuño estea confinada, agardaranse as indicacións da autoridade educativa ou, de non existir, establecerase un modelo para poder realizar a recuperación dentro dos prazos establecidos. En calquera caso, esa proba que se realice (nun caso de confinamento) seguirá as características antes sinaladas (aqueles alumnos ou alumnas que só teñen unha avaliación pendente, realizarán unha proba dos contidos relativos aos seus bloques específicos; os alumnos con dúas ou tres avaliacións pendentes examinaranse da totalidade da materia).

f) Avaliación final

Desde o punto de vista da cualificación final ordinaria, realizarase unha media das notas acadadas nas tres avaliacións, considerándose que o alumnado supera a materia se chega a cinco puntos sobre dez.

O redondeo da cualificación, será á alza cando a parte decimal sexa igual ou superior a 0,5 e á baixa no caso oposto.

g) Avaliación extraordinaria

Aquel alumnado que non acade unha cualificación igual ou superior a 5 puntos na avaliación ordinaria de xuño, deberán realizar unha proba extraordinaria en setembro sobre todos os contidos do curso, independentemente de que durante este tiveran algunha avaliación trimestral superada. Esta proba escrita constará dunha serie de

exercicios que partiran dos contidos ou competencias mínimas requeridas na materia. As condicións de realización desta proba escrita virán determinadas pola autoridade educativa competente ou, de non ofrecerse instrucións concretas, será o docente da materia o que determine como se levará a cabo a súa realización.

17. Bibliografía

- Generales, C. (1978). Constitución Española 1978. *Boletín Oficial do Estado*.
- Ley Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa.
- Ley Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación.
- Ley Orgánica 8/1985, de 3 de xullo, reguladora do Dereito á Educación
- Ley Orgánica 1/1981, de 6 de abril, do Estatuto de Autonomía de Galicia.
- Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato.
- Real Decreto 83/1996, de 26 de xaneiro, polo que se aproba o Regulamento orgánico dos institutos de educación secundaria.
- Lei 2/2014, do 14 de abril, pola igualdade de trato e a non discriminación de lesbianas, gays, transexuais, bisexuais e intersexuais en Galicia.
- Decreto 86/2015, de 25 de xuño, polo que se establece o currículo da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Decreto 324/1996, de 26 de xullo, polo que se aproba o Regulamento orgánico dos institutos de educación secundaria.
- Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.
- Decreto 8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar.
- Orde do 21 de decembro de 2007 pola que se regula a avaliación na educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Orde do 23 de xuño de 2008 pola que se modifica a do 21 de decembro de 2007 pola que se regula a avaliación na educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Orde do 19 de maio de 2021 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2021/22 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia
- Resolución do 3 de decembro de 2020, da Dirección Xeral de Relacións Laborais, pola que se dá publicidade das festas laborais de carácter local para o ano 2021 correspondentes aos concellos das catro provincias da Comunidade Autónoma de Galicia
- Resolución do 17 de xuño de 2021, da Secretaría Xeral de Educación e Formación Profesional, pola que se ditan instrucións para o desenvolvemento das ensinanzas de educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato no curso académico 2021/22.
- Orde do 2 de marzo de 2021 pola que se regula o dereito do alumnado á obxectividade na avaliación e se establece o procedemento de reclamación das

calificacións obtidas e das decisións de promoción e obtención do título académico que corresponda, en educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato